OSNOVNA ŠOLA ŽIRI

KALLANOVA BARBARA NA VISOKEM

slovenščina
raziskovalna naloga

Avtorice: Neja BOGATAJ
Larisa REŽEN
Tjaša ENIKO

Mentorica: Petra NOVAK, prof. slovenščine, univ.dipl.bibl.
Somentorja: Barbara PETERNEL, PRU slovenščine, univ.dipl.bibl.
Rok KLEMENČIČ, prof. razrednega pouka

Žiri, 2019

I KAZALO (VSEBINE)

1. UVOD ... 1
2. TEORETIČNI DEL ... 2
2.1. ZGODOVINSKI ROMAN ... 2
2.2. POVZETEK VISOŠKE KRONIKE ... 3
2.3. NASTOPAJOČE OSEBE ... 3
2.4. OKOLIŠČINE NASTANKA ... 4
2.5. POLOŽAJ VISOČANOV V LOŠKEM GOSPOSTVU ... 5
2.6. ZAČETEK IN KONEC VISOŠKIH KALANOV ... 5
2.7. RODOSLOVJE ... 6
3. RAZISKOVALNI DEL ... 7
3.1. METODOLOGIJA ... 7
3.2. OPIS VZORCA RAZISKAVE ... 7
3.3. OPIS MERSKEGA INSTRUMENTA ... 7
3.4. OPIS POSTOPKA ZBIRANJA PODATKOV ... 7
3.5. OBDELAVA PODATKOV ... 7
4. REZULTATI ... 8
4.1. REZULTATI ANKETE ... 8
4.2. INTERVJU ... 15
4.3. PO POTEH ANE ŠUBIC ... 19
5. RAZPRAVA ... 37
6. ZAKLJUČEK/SKLEPI ... 38
7. VIRI IN LITERATURA ... 39
8. PRILOGE ... 40

II KAZALO SLIK/GRAFOV

Graf 1: Dogajalni čas Visoške kronike ... 8
Graf 2: Dogajalni prostor Visoške kronike ... 8
Graf 3: Kaj menijo učenci o odnosu moških do žensk ... 9
Graf 4: Deleži učencev glede na mnenje o vlogi Barbare Kallan v družini ... 9
Graf 5: Barbara je bila najboljša gospodinja in je znala varčevati. ... 10
Graf 6: Mož je Barbaro spoštoval, saj je ni nikoli udaril ali grobo ravnal z njo. ... 10
Graf 7: Barbara je moža spoštovala, saj mu je bila ponižna. ... 11
Graf 8: Je bila Barbara Kallan resnična oseba ... 11
Graf 9: Rod Barbare ... 12
Graf 10: Mnenje o tem, kako je Barbara ravnala z otroki ... 12
Graf 11: V Visoški kroniki so ženski liki bolj pozitivni kot moški. ... 13
Graf 12: Poizvedba po resničnih osebah ... 13
Graf 13: Mnenje učencev o življenju Kallanovega rodu ... 14

Graf 14: Značajska podobnost Jurija in Izidorja 14
Graf 15: Medpredmetno povezovanje slovenščine in zgodovine 15

Slika 1: Povezava med resnično zgodovino in Tavčarjevo domišljijo 6
Slika 2: Družinsko drevo Kallanovih (osebni arhiv Janeza Kallana) 18
Slika 3: Ana Kallan na družinskem drevesu (osebni arhiv Janeza Kallana) 19
Slika 4: Kalanova hiša v Bukovici, od koder je prišel na Visoko rod Kalanov 19
Slika 5: Kalanova hiša v Bukovici, vhodni portal 20
Slika 6: Listina v arhivu 21
Slika 7: Fotografija v zgodovinskem arhivu v Šk. Loki. 22
Slika 8: Kronika ljudske šole 22
Slika 9: Pisava Ivana Tavčarja 23
Slika 10: Grob Hafnerjevih 24
Slika 11: Grob Hafnerjevih 25
Slika 12: Grob Kalanovih na Poljanskem pokopališču 26
Slika 13: Dvorec Visoko 27
Slika 14: Napis ob Tavčarjevem grobu 28
Slika 15: Kip Ivana Tavčarja ob Dvorcu Visoko 29
Slika 16: Upodobitev dvorca Visoko 1850 (Vir: Demšar, 2017) 29
Slika 17:Zapis ob dvorcu Visoko 30
Slika 18: Hotovlja – Par Žagarju 31
Slika 19: Hiša pr' Šubc 31
Slika 20: Iskanje v Arhivu RS Slovenije 32
Slika 21: Zapisnik o zaslišanju 33
Slika 22: Zapisnik o zaslišanju z označbo imena Ana Šubic 33
Slika 23: Popis davkov za Hotavlje – Jakob Šubic (kot drugi zapis) 34
Slika 24: Popis davkov za Hotavlje (Jakob Šubic kot četrti zapis) 34
Slika 25: Popis davkov za Visoko 35
Slika 26: Zaslonski posnetek Myheritage.si 35
Slika 27: Zaslonski posnetek rezultatov iskanja 36

Povzetek

Ob 100-letnici izida prvega slovenskega zgodovinskega romana je v naši raziskovalni nalogi prikazana resnična Ana Šubic, Tavčarjeva Barbara Kallan. V teoretičnem delu predstavimo temeljne pojme o (zgodovinskem) romanu, arhivskem gradivu in položaju Visočanov v Loškem gospostvu. V raziskovalnem delu pa navajamo rezultate ankete, ki smo jo izvedle med osmošolci, ki jim je Visoška kronika na OŠ Žiri obvezno domače branje, dodan je intervju z gospodom Janezom Kallanom, enem od potomcev visoških Kallanov, ki se je vrsto let ukvarjal z raziskovanjem družinskega drevesa. Tudi same smo se odpravile po poteh Ane Šubic, od rojstne hiše, dvorca Visoko in Bukovice, od koder je prišel Filip Kallan, ter arhivskega gradiva (Škofja Loka in Arhiv RS v Ljubljani).
Ugotovile smo, da je zgodba Ane Kallan v Visoški kroniki v največji meri plod pisateljeve domišljije, saj do določenih podatkov Tavčar ni dostopal.

Ključne besede: Visoška kronika, Ivan Tavčar, zgodovinski roman, arhivsko gradivo,

Zahvala

Za marsikateri podatek, do katerega smo prišle med raziskovanjem, in usmeritev smo hvaležne žirovskemu rojaku, dr. Alojzu Demšarju, ter nasledniku rodbine Kallan, gospodu Janezu Kallanu. Obema se na tem mestu zahvaljujemo za vloženi čas in ponazoritev podatkov. Prav tako se zahvaljujemo mentorjem: učiteljem Petri Novak, Barbari Peternel in Roku Klemenčiču, ter vsem učencem, ki so odgovarjali na anketni vprašalnik.

1. UVOD

V nadaljevanju bomo predstavile življenje resnične Ane Šubic (Kallan), ki je v romanu nastopala kot Barbara Kallan[1].
Za to temo smo se odločile, ker smo učenke 8. razreda, in smo vsi osmošolci imeli za domače branje knjigo Visoška kronika. Preden smo delo prebrale, smo v šoli imeli predavanje o resnični rodbini Kallan. Že takrat se nam je to zdelo zanimivo, kasneje pa smo se odločile, da na to temo tudi nekaj raziščemo. Odločile smo se, da bomo naredile raziskovalno nalogo na temo Barbare Kallan.
Eden izmed razlogov je tudi ta, da smo tudi mi doma v Poljanski dolini, torej blizu Tavčarjeve rojstne hiše v Poljanah in njegovega dvorca na Visokem. Ugotovile smo, da letos mineva 100 let, odkar je izšel prvi slovenski zgodovinski roman Visoška Kronika.
Ko smo se o tem malo bolj pozanimale, smo ugotovile, da je to dokaj neraziskana tema, ki se veliko ljudem zdi nepomembna in brez smisla, a ko se to odločiš raziskovati, ugotoviš, da je to zelo zanimivo področje.

Hipoteze:

1. Barbara je bila rojena v dokaj premožni družini.
2. Ana Šubic – Barbara in Filip Kallan – Polikarp sta se poročila brez težav.
3. Imena v resničnem življenju niso enaka imenom v knjigi.
4. Ob 100-letnici nastanka/izida Visoške kronike je zanimanje za resnične podatke veliko.

[1] Poleg priimka Kallan pišemo tudi Kalan, kakor je bilo navedeno v virih.

2. TEORETIČNI DEL

2.1. ZGODOVINSKI ROMAN

Roman je najdaljše pripovedno delo v prozi. Sestavljen je iz veliko poglavij. Obsega daljše časovno obdobje. Dogaja se na različnih krajih in v njem nastopa veliko oseb. Dogajanje je zapleteno. V romanu odsevajo medčloveški odnosi in družbene razsežnosti časa in kraja dogajanja. Poznamo viteške, pustolovske, zgodovinske, znanstvenofantastične, biografske, psihološke, družbenokritične, kriminalne, ljubezenske, družinske in vojne romane. Romane delimo tudi glede na obliko na primer pisemski, dnevniški, kronikalni … Slovenci smo prvi roman z naslovom Deseti brat dobili leta 1866. Napisal ga je Josip Jurčič. Motiv Desetega brata pa je ljudski, prikazuje življenje desetega otroka v družini, ki naj bi prinašal nesrečo.
Prvi romani so se pojavili že v antični oziroma grško-rimski in staroindijski zgodovini. V Evropi se je izraz roman prvič pojavil v starofrancoskem jeziku. Najprej so bili romani junaško epski, v 12. stoletju pa se je pojavila nova zvrst verznih pripovedi z viteško ljubezenskimi in s pustolovskimi motivi. V 13. stoletju se termin roman prenese na prozne pripovedi. Prvi besedo roman uporabi Étienne Pasquier leta 1560, v svoji enciklopediji Recherches de la France. V 17. stoletju se pomen francoskega termina »romanz« dokončno ustali. Pojem roman tako označuje pripoved v prozi, ki je domišljijska, viteška, pustolovska, heroično-galantna ter fantastična. Francoski termin zgodaj sprejmejo Italijani kot termin »romanzo«, prvi ga uporabijo Luigi Pulci, Matteo Maria Boiardo, Ludovico Ariosto v 13. stoletju. Posebnost pri italijanskem razvoju romana pa je ta, da so termin uporabljali za dva primera: za renesančno epiko in za roman v sodobnem smislu. Izraz se prenese tudi na Portugalsko, v Španijo, kjer je termin našel mesto šele v 17. stoletju, uporabil pa ga je Miguel de Cervantes v Don Kihotu. Takrat nastane tudi pojem »novela« za daljšo pripovedno obliko. Podobni primeri so tudi v anglosaški literaturi, kjer se pojavi v 13. stoletju in ima več oblik: romanse, romaunce …
Byron je uporabil izraz »romaunt« v Romanju grofiča Harolda, saj je s tem sledil Franciji. Španski in angleški termin se nato razširita v anglosaškem in latinsko-ameriškem prostoru, francoska oznaka romana pa prodre v srednjo Evropo, nato v nemški prostor v 17. stoletju in nato še v slovanski prostor (https://www.literarnica.si/2012/10/roman.html).

Zgodovinski roman je daljše besedilo z zgodovinsko vsebino. V njem nastopajo resnične ali izmišljene osebe z resničnim zgodovinskim ozadjem. Pogoj za oznako zgodovinski roman je, da avtor romana ni osebno doživel obdobja, o katerem pripoveduje v romanu. Literarnemu zgodovinarju zato podatek o avtorjevi rojstni letnici in podatek o morebitni vpletenosti v dogodke, o katerih avtor poroča, pomaga pri uvrstitvi romana med zgodovinske. Začetek zgodovinskega romana beležijo Nemci, popularen pa je postal po zaslugi škotskega pisatelja Walterja Scotta. Utemeljitelj slovenskega zgodovinskega romana je Josip Jurčič z delom Ivan Erazem Tattenbach. Izraz zgodovinska povest se je pojavil v 60. letih 19. stoletja, ko je zgodovinski roman doživel silovit vzpon v ustvarjalnosti in priljubljenosti. Pogosto je v središču pustolovsko-ljubezenska zgodba, pa tudi realni zgodovinsko-socialni procesi z nacionalno tendenco, ki izpričuje voljo do avtentičnega orisa oseb, družbe, kulture in dogodkov. Ločimo štiri tipe zgodovinskih romanov. To so klasični zgodovinski roman, eskapistični zgodovinski

roman, projekcijski zgodovinski roman in psihološki zgodovinski roman (https://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovinski_roman).
Med zgodovinske romane sodi tudi Tavčarjeva Visoška kronika.

2.2. POVZETEK VISOŠKE KRONIKE

Nekega dne sta se Izidor in njegova mama Barbara Kallan odpravila v Škofjo Loko. Izidor je na trgu zagledal samokres, ki pa ga mu mati ni mogla kupiti. Ko sta se vrnila domov, je Izidor videl, da so odprta kletna vrata. Tam je spal njegov oče Polikarp. Na tleh je zagledal denar, s katerim bi si lahko kupil samokres. Ko ga je hotel vzeti, ga je videl Polikarp. Za kazen je oče sinu odsekal mezinec na roki. Ko se je Izidor pozdravil, ga je oče poslal v Škofjo Loko, kjer se je izučil za kovača. Ko se je vrnil domov, se je njegov brat Jurij šel šolat v Ljubljano. Oče je ukazal Izidorju, da mora v Davčo k stricu, kjer naj bi sklenil zaroko. Tam je za roko zaprosil sestrično Margareto. Malo pred poroko pa je vse zapletla Pasaverica, ko je nekega večera prišla na Visoko. Prosila je za prenočišče, saj je vedela, da bo kmalu umrla, medtem pa povedala zgodbo Polikarpu in Izidorju o njenem izgubljenem možu, ki so ga našli ubitega blizu doma. Polikarp je tedaj ugotovil, da je ob koncu vojne sam ubil Pasaveričinega moža zaradi denarja, ki sta ga skupaj prinesla iz vojske. Pasaverica jima je tudi povedala, da ima vnukinjo Agato, ki bo po tem ostala brez vseh. Tiste noči je Pasaverica umrla. Polikarp je nato zbolel, Izidorju pa je naročil, naj sporoči stricu, da se ne bo poročil z Margareto. Na dan poroke se je Izidor sprl z nevestinima bratoma, ko sporoči vest, in za kazen mora Izidor preživeti dve uri v kadi. Čez nekaj dni je luteran blagoslovil Polikarpa ravno takrat, ko je na obisk prišel duhovnik. Da duhovnik ne bi prijavil luterana, je moral Izidor dati denar za cerkev. Nato je Polikarp povedal Izidorju zgodbo o tem, kako je spoznal Lukeža in Jošta Scwarzkoblerja ter kako je ubil Jošta z lastnimi rokami, samo da bi se polastil vojne blagajne. Izidorju še naroči, naj poišče Agato in naj jo pripelje na Visoko ter jo poroči. Kmalu zatem je Polikarp umrl. Izidor je Agato spomladi pripeljal na Visoko. Vsi so jo imeli radi. Vanjo sta se zagledala Izidor in Jurij, ki je bil všeč tudi Agati. Nekega dne se je na Visokem pojavil Margaretin brat Marks Wulffing, ki ga je Izidor zaposlil kot domačega hlapca. Marks je Agato obtožil čarovništva, ker mu je na plesu po preji, ki se je vršila pri sosedovih, dala klofuto. Agato so odpeljali v Škofjo Loko, kjer so ji sodili. Na dan sojenja se je zbralo veliko ljudi. Prišla je tudi Margareta, ki je povedala, da se je njen brat o vsem zlagal. Da bi videli, če to drži, so jo opravili poskus z vodo. Če bi prišla ven, ne bi bila čarovnica. A Agata je padla v vodo. Rešil jo je Jurij. Z njim se je nato tudi poročila. Izidor jima je predal obe kmetiji. Odpravil se je v vojsko. Po enajstih letih se je vrnil na Visoko s hudo strelno rano. Na Visokem je ostal še nekaj časa. V gozdu je spet srečal Margareto, s katero se je naposled res poročil. Umrl je leta 1710, eno leto kasneje pa zaradi kuge še Jurij in njegova najstarejša hči.

2.3. NASTOPAJOČE OSEBE

Moški in ženski liki

Barbara je bila tiha, a rahločutna ženska. V zakon je prišla neizkušena in neizobražena ter na posestvu, kakršno je bilo visoško, se je vsega priučila in veliko postorila. Njen zakon ob tako trdem in robatem človeku je bil brez ljubezni in upanja na srečo. V zgornji hiši je spala sama z obema sinovoma, Polikarp pa je spal v kleti. Nemalokrat je bila deležna udarcev, ko se je mož spozabil in jo udaril vpričo otrok in služinčadi. Pri hiši je morala podpirati tri vogale, a drugače ni imela nobene besede. Poleg tega, da je bila veliko mlajša od moža in je bila Nemka, sta si bila drugačna tudi po veri, kajti Barbara je bila katoličanka. Ker pri možu ni dobila dobre besede

- bolj mu je bila dekla kot pa življenjska sopotnica - se je raje oklenila svojih dveh otrok ter ju tolažila in bodrila, ko se je Polikarp lotil tudi njiju.

Agata je bila pridna in lepa; hitro se je prilagajala. Bila je družabna, izobražena in hkrati zelo pobožna ter tudi zelo nežna in ljubeča, svojih čustev pa navzven ni kazala.

Margareta je bila prav tako pridna, bila je tudi ubogljiva, zelo vdano svojim staršem, znala pa biti tudi odločna in bila sposobna se postaviti sama zase. Bila je zelo stanovitna, sicer ne bi tako dolgo čakala na Izidorja.

Polikarp je bil postaven in močan mož. V vojski je živel življenje, polno trpljenja in trpinčenja, prav tako je ropal in moril. Bil je grob, nasilen, osoren in brezsrčen gospodar, ki se je bal pokazati svoja čustva. Njegovo podobo sta najbolj zaznamovala vojna in občutek krivde zaradi zločina.

Izidor je bil pod vplivom materine nežnosti in očetove grobosti prestrašen ter boječ. Bil je neodločen in naiven. Nanj sta poleg stalnega očetovega vpliva delovala tudi vera in čas, prav to pa ga je spremenilo v slabiča. Ravno zato pa je zanimiva njegova spreobrnitev, ko se zaveda svoje krivde in napačnega ravnanja (na koncu prepusti domačijo in Agato Juriju).

Jurij je bil čisto nasprotje Izidorja, popolnoma je bil neobremenjen in svobodnejši. Zagret je bil za kmečko delo, učenje pa ga ni zanimalo. Označen je kot najbolj pozitivna oseba romana. Bil je tudi izvrsten plesalec in nežen ter prijazen do deklet.

V knjigi je Ivan Tavčar ženske like prikazal veliko bolj pozitivne kot moške.

2.4. OKOLIŠČINE NASTANKA

Ker je Tavčar delo posvetil "svoji ženi Frančiški, sedanji Visošci", sebe pa v posvetilu podpisal z mladostnim psevdonimom Emil Leon ter dodal enigmatično letnico 1695, kot da bi hotel zlesti v kožo davnega kronista, se je samoumevno porodila domneva, da je roman nastal kot Tavčarjevo posvetilo ženi Franji ob njeni petdesetletnici (rodila se je na devetnajsto obletnico Prešernove smrti - 8. februarja 1868). Ker je bila Franja znana narodno dejavna dama, ki je med prvo svetovno vojno navdušeno podprla majniško deklaracijo o avtonomiji južnih Slovanov pod habsburško dinastično krono, se ponuja tudi naraven sklep, da je Visoška kronika popotnica Slovencem na novi politični poti. Prva svetovna vojna je močno pretresla Slovence in zaznamovala leposlovje v tem času s skrbjo za osebne in nacionalne vrednote in s strahom za preživetje. Roman je izšel v času rojstva nove slovanske države, za katero si je Tavčar intenzivno prizadeval, torej v romanu upravičeno pričakujemo tudi refleksijo tega prelomnega političnega trenutka. Prav gotovo je Visoška kronika razbremenila napetosti in stiske, ki sta jih v Tavčarju povzročila vojno gorje in bojazen za narodni obstoj.

Zakaj ravno Visoko? Visoko, ki se nahaja v bližini Tavčarjevega rojstnega kraja Poljane, se sicer ves čas pojavlja v njegovih pripovedih, zares močno pa se je nanj navezal šele leta 1893, ko je postal lastnik visoškega kmečkega dvorca. V roke mu je prišel arhiv Visokega z raznimi starimi listinami in ponudil dovolj zgodovinskega gradiva za kroniko visoškega gospodarstva.
Roman je napisal v drugi polovici leta 1918, vendar ne čisto do konca, saj so prihajali po nova poglavja romana iz uredništva sproti. "Napisal" ni čisto prava beseda. Tavčar je bil dovolj premožen in dovolj moderen, da si je privoščil dve tipkarici, ki jima je narekoval roman kar iz glave ali iz zapiskov, ga potem korigiral, nakar sta ga pretipkali za tiskarno. Gradivo je preštudiral že prej doma na Visokem, pisal pa je roman (zunaj svojih uradnih županskih ur) na ljubljanskem magistratu.

Nameraval je napraviti trilogijo, pa ga je prehitela smrt. Po ne čisto zanesljivem pričevanju bi bilo tretjemu delu naslov Rdeča pištola (Tavčar sicer uporablja izraz samokres). Pisatelja naj bi namreč vznemiril starinski kos orožja, ki ga je videl pri prejšnjem lastniku graščine, in se ga je držala legenda, da je vzel življenje dvema pripadnikoma visoškega rodu. Nanj je hotel navezati zgodbo o usodnem prekletstvu, s katerim Polikarpov zločin zaznamuje in kaznuje še njegove pozne potomce in naslednje lastnike dvorca do sedanjega časa. Po tem načrtu bi se trije deli trilogije dogajali s stoletnimi razmiki 1695, 1795, 1895. Petindvajset let po pisateljevi smrti se je zgodilo, da so se v mrtvaški ples žrtev uvrstili tudi njegovi potomci na Visokem. Tavčar sam je o načrtih za trilogijo pripovedoval Izidorju Cankarju nekoliko drugače, in sicer takole:
Visoško kroniko hočem posvetiti trem generacijam; prvi del se peča s prvo generacijo, katera ima svoje središče okrog leta 1695, drugi del se bo pečal nekako z dobo Marije Terezije, tretji del pa z Napoleonovimi časi.
Da so bili Tavčarjevi načrti z nadaljevanjem resni, dokazujeta zgodovinsko gradivo, ki ga je zbiral za ta namen, in ponavljajoča se napoved urednika Jože Glonarja v *Ljubljanskem zvonu*, da se z naslednjim letom bralcem obeta nadaljevanje. Do tega sicer ni prišlo, je pa ob svoji sedemdesetletnici še doživel ponatis Visoške kronike v *Zbranih spisih* v uredništvu Ivana Prijatelja (https://sl.wikipedia.org/wiki/Viso%C5%A1ka_kronika).

2.5. POLOŽAJ VISOČANOV V LOŠKEM GOSPOSTVU

Tavčar je v Visoški kroniki izdal nekatere komentarje, ki niso povsem v skladu z zgodovinskimi viri. Najstarejše podatke o Visokem je mogoče črpati iz urbarjev.
Že v letih od 1291 naprej so bili na Visokem trije grunti, katerih število se skozi stoletja ni več spreminjalo. Kmetje na teh gruntih niso bili svobodnjaki, marveč so delili usodo drugih podložnikov iz Loškega gospostva. Bili so vključeni v brojsko župo. Glede obveznosti se ni njihov položaj ločil od tistega, ki je bremenil njihove kmečke sovrstnike v njihovem sosedstvu. Bili so dolžni leto za letom poravnavati zemljiškemu gospodu dajatve. Morali so sodelovati pri tlaških obveznostih (Blaznik, 1966).

2.6. ZAČETEK IN KONEC VISOŠKIH KALANOV

Visoko, to je bila velika domačija pod Sv. Volbenkom v Poljanski dolini. Je spomenik Kalanovih in pisatelja dr. Ivana Tavčarja. Domačija ima edinstveno arhitekturo. Od leta 1650 je doživljala pestro zgodovino vzpona in propada Kalanovih, od leta 1893, ko je prešla v last dr. Ivanu Tavčarju.
Prvi izmed gospodarjev na Visokem - Filip Kalan se ni udeležil tridesetletne vojne, temveč je najel Matijo Muho, da se je namesto njega boril v vojni. Posestvo se je dedovalo Filipovemu sinu Martinu Kalanu, ki je bil poročen s Špelo Debeljak. Ko je Martin umrl, je njegova žena Špela postala gospodar posestva. Po Špelini smrti je bil gospodar njen sin Jurij Kalan. Kakor da bi bil greh Polikarpa Kalana (v Visoški kroniki) resničen, tako se je usoda poigrala in tragično končala življenje zadnjih Kalanov. Od leta 1886 do 1893 je bilo Visoko v lasti Hafnerjevih. Lastnica je bil Ana Hafner, rojena Kalan, najmlajša hčerka zadnje Kalanove družine je tragično končala življenje, zato ker je njen sin, Anton Hafner, prodal posestvo dr. Ivanu Tavčarju. Ivan Tavčar je s posestvom v last dobil tudi celotni visoški arhiv in obsežno knjižnico. Prav to dvoje ga je privedlo do tega, da je ustvaril spomenik Kalanovim-Visoško kroniko. Ivan Tavčar je dobro poznal zadnjo družino Kalanovih. Vsa zgodba o Visoški kroniki (umor Schwarzkoblerja, loški čarovniški proces) je izmišljena. Časovno obdobje v romanu in časovno obdobje resničnih dogodkov se popolnoma ujemata. Zelo malemu številu prebivalcev Poljanske doline in Škofje Loke je znana usoda zadnjih Kalanov (Visočanov). Malokateremu je tudi znano, kako je Visoko prišlo v roke Tavčarjevim. Da se ohrani mlajšim rodovom zgodovina o življenju in koncu

mogočnih Kalanov, ki so od leta 1650 do 1893, torej skoraj četrt tisočletja gospodarili na Visokem (Hafner, 1969). Spodnjo fotografijo povzemamo po dr. Demšarju.

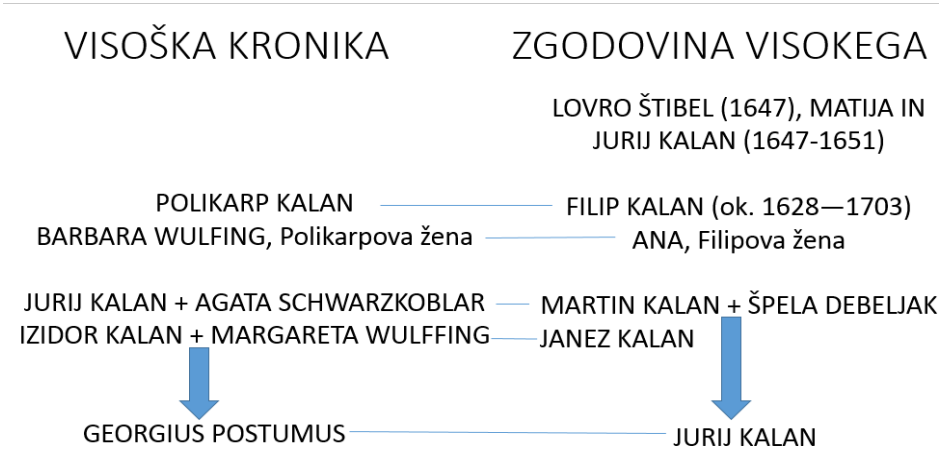

Slika 1: Povezava med resnično zgodovino in Tavčarjevo domišljijo

2.7. RODOSLOVJE

Rodovnik je evidenca sorodstva. Ta po pravilu vsebuje zapise o imenih in priimkih oseb ter datumih in krajih njihovega rojstva, poroke in smrti, ki jih dobimo v matičnih knjigah cerkvenih matičnih uradov (v rojstnih - krstnih, poročnih in mrliških knjigah). Temu početju rečemo rodoslovje, osebi, ki to počne, pa rodoslovec. Vsakdo, ki raziskuje in izdeluje rodovnik, je rodoslovec. Za to posebna šola ni potrebna. Rodovnik v pravem smislu besede je evidenca prednikov neke osebe. Vsakdo ima očeta in mater, ta dva prav tako imata ali sta imela očeta in mater in tako naprej. Rodovnik je torej sestavljen iz imen, priimkov, datumov in krajev rojstva, poroke in smrti. To so temeljni kamni rodovnika (Hawlina, 2004).

Priimek Kalan je prvič zapisan v stari slovenski obliki Kalanin v urbarju loškega gospostva iz leta 1501. Priimek Kalan pomeni prebivalec Kala ali nekoga, ki je bil po poreklu s ali iz Kala.

3. RAZISKOVALNI DEL

V sledečem poglavju bomo predstavile metode, s katerimi smo pridobile informacije in podatke, ki jih navajamo v praktičnem delu raziskovalne naloge.

3.1. METODOLOGIJA

Za svojo raziskavo smo se podale na teren, in sicer v obstoječe hiše oz. lokacije, kjer so izpričana bivališča Kallanove Barbare, v župnijski urad in Arhiv RS. Prav tako smo se pogovorile z gospodom Janezom Kallanom, naslednikom, ki nosi še vedno priimek Visočanov iz Visoške kronike, in se ljubiteljsko ukvarja z raziskovanjem svojih prednikov.

3.2. OPIS VZORCA RAZISKAVE

Vzorec raziskave predstavlja rodbina Kallan, natančneje del, ki se navezuje na Barbaro, ženo Polikarpa Kallana in mater Jurija ter Izidorja, pripovedovalca Visoške kronike.
Pri anketi je sodelovalo 50 učencev 8. razreda Osnovne šole Žiri, ki so že vsi opravili domače branje - Visoško kroniko.

3.3. OPIS MERSKEGA INSTRUMENTA

Z gospodom Kallanom smo opravile intervju, vprašanja pa smo si pripravile po študiju virov, ki nam jih je preko mentorjev poslal, oz. smo jih prebrale v raznih člankih.
Učenci 8. razreda so rešili anketo, v kateri so bila vprašanja tako odprtega kot zaprtega tipa.

3.4. OPIS POSTOPKA ZBIRANJA PODATKOV

Prebrana literatura, matične knjige so nam olajšale pot do lokacij. Ker je vse v obsegu do 50 km iz Žirov, je bilo tudi za nas kot učenke lažje dostopno. Na posameznih mestih smo povprašale tudi o tem, če oz. kako še živi v spominu Kallanova Barbara. Arhiv RS nam je bil dostopen s pomočjo žirovskega rojaka, ki se je pred časom tudi ukvarjal z resničnim Polikarpom in Ano Kallan, g. Alojza Demšarja.
Na posameznih lokacijah, kjer naj bi živeli in od koder so izvirali visoški Kallani, smo posnele fotografije, v škofjeloškem arhivu in v Arhivu RS pa smo izpisale oz. fotografirale za raziskovalno nalogo bistvene podatke. Gospod Kallan se je odzval našemu vabilu, in osmošolcem v času obravnave Visoške kronike, predstavil svoja raziskovanja in ugotovitve.
Preizkusile pa smo se tudi s spletno aplikacijo myheritage.si.
V spletni aplikaciji myheritage.si smo s pomočjo izposojenega uporabniškega imena in gesla dostopale do rodovnika Kallanovih.

3.5. OBDELAVA PODATKOV

Podatke smo si zabeležile, fotografirale in zapisale intervju, ki smo ga opravile. Podatke, pridobljene z anketo, smo analizirale in grafično obdelale s pomočjo urejevalnika grafov.

4. REZULTATI

4.1. REZULTATI ANKETE

V nadaljevanju so prikazani rezultati ankete, ki smo jo izvedle v Žireh. Vsi odgovori se navezujejo na mišljenje oz. vedenje osmošolcev, kar ne pomeni, da ti podatki v resnici veljajo za roman Visoška kronika. Le-to smo pokomentirale pod grafi. Odgovori so predstavljeni v deležih, napisani so nad grafi.

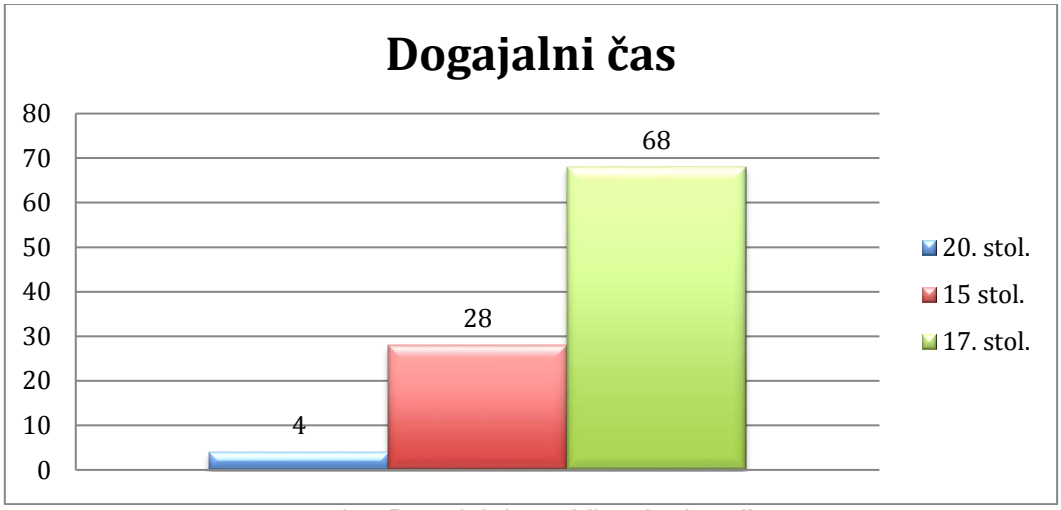

Graf 1: Dogajalni čas Visoške kronike

Iz prvega grafa je razvidno, da več kot polovica (68 %) učencev osmega razreda meni, da se je Visoška kronika dogajala v 17. stoletju, kar je tudi pravilen odgovor, 28 % jih misli, da se je dogajala v 15. stoletju, 4 % pa menijo, da se je Visoška kronika dogajala v 20. stoletju. To dokazuje, da več kot polovica anketirancev (68 %) dobro pozna dogajalni čas Visoške kronike.

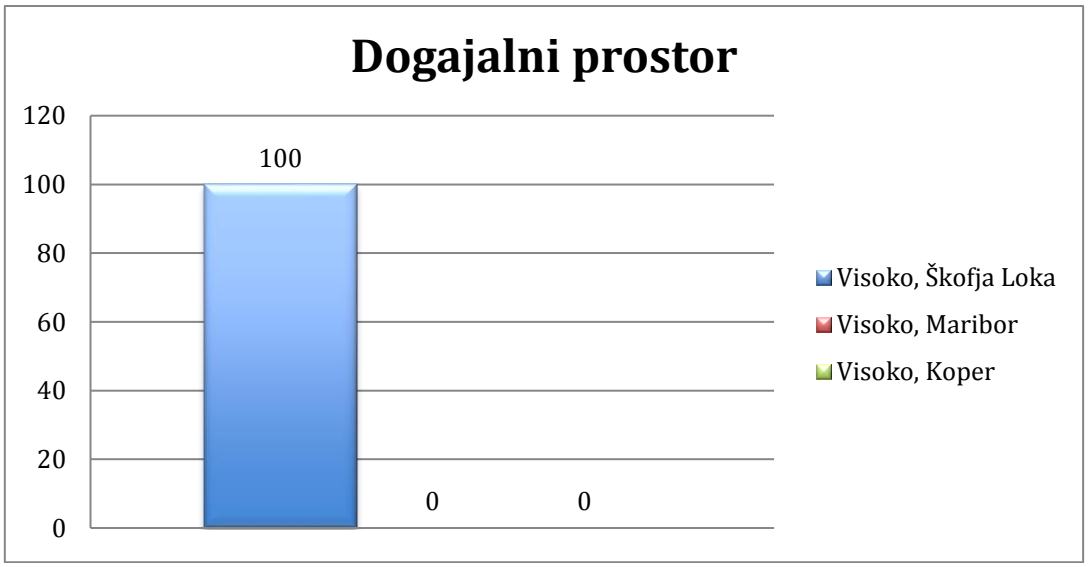

Graf 2: Dogajalni prostor Visoške kronike

V drugem grafu je opazno, da vsi učenci osmega razreda vedo, da se je Visoška kronika dogajala na Visokem pri Škofji Loki. Eden izmed razlogov, da so bili vsi odgovori pravilni, je tudi to, da živimo v Poljanski dolini. Verjetno pa tudi zato, ker smo na enem od kulturnih dni Visoko tudi obiskali.

Graf 3: Kaj menijo učenci o odnosu moških do žensk

Iz grafa je razvidno, da polovica učencev, ki obiskujejo 8. razred, misli, da je bil odnos moških do žensk v tistem času gospodovalen. 34 % učencev meni, da je bil odnos moških do žensk nesramen. 6 % jih misli, da je bil odnos spoštljiv, prav toliko pa jih misli, da je bil odnos usmiljen. Le 4 % vprašanih ni odgovorilo na zastavljeno vprašanje. Ko smo pregledovale ankete, smo ugotovile, da več fantov misli, da je odnos moških do žensk nesramen, dekleta pa menijo, da je gospodovalen.

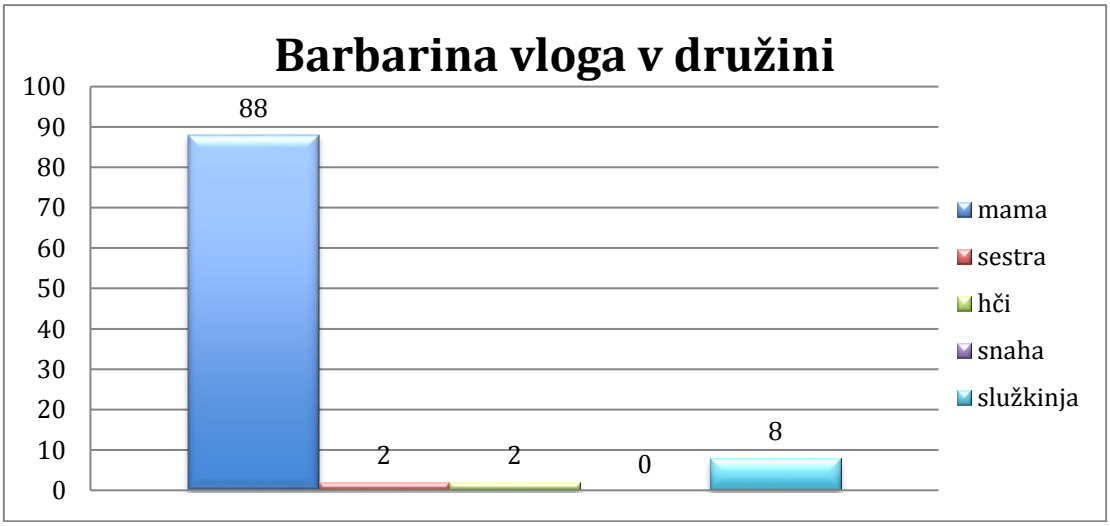

Graf 4: Deleži učencev glede na mnenje o vlogi Barbare Kallan v družini

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika pod geslo družina najdemo razlago: **družína** -e ž (í) *zakonski par z otroki ali brez njih.* Iz grafa je razvidno, da skoraj vsi anketiranci (88 %) vedo, da je književna oseba Barbara Kallan - mama v Visoški kroniki. Ko smo pregledovale ankete, smo ugotovile, da vseh 8 % pri odgovoru služkinja predstavlja moški spol. 2 % učencev misli, da je bila sestra, prav toliko pa jih misli, da je bila hči. Družino Kallan sestavljajo oče Polikarp, mama Barbara ter sinova Izidor in Jurij.

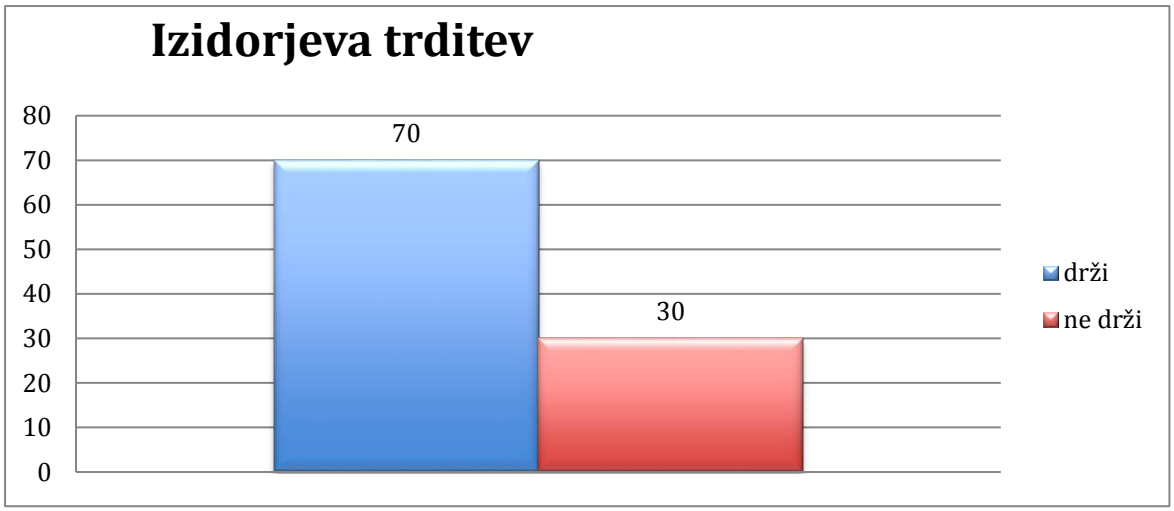

Graf 5: Barbara je bila najboljša gospodinja in je znala varčevati.

Geslo v Slovarju slovenskega knjižnega jezika pravi, da je **gospodínja** -e ž (í) **1.** *ženska, ki opravlja ali vodi domača, hišna dela:* biti, iti za gospodinjo; kmetija ne bo mogla dolgo ostati brez gospodinje / je dobra gospodinja *dobro gospodinji* **2.** *gospodarjeva žena:* prišla sta oba: gospodar in gospodinja / dobro se je poročila, na lepem posestvu je gospodinja / hišna gospodinja **3.** *ženska, ki daje stanovanje in oskrbo:* fantje so se gospodinje zelo bali / študentovska gospodinja **4.** raba peša *delodajalka:* veliko je morala potrpeti pri tej gospodinji. Ko smo v anketi postavile vprašanje, če učenci vedo, da je bila Barbara najboljša gospodinja, jih je večina (70 %) odgovorilo z drži. 30 % pa jih je odgovorilo, da trditev ne drži.

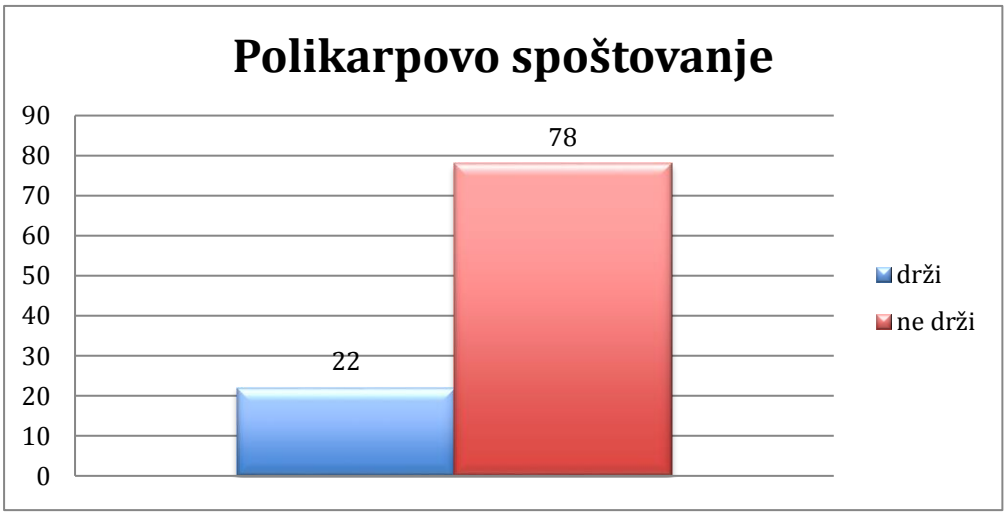

Graf 6: Mož je Barbaro spoštoval, saj je ni nikoli udaril ali grobo ravnal z njo.

Iz Grafa 6 je razvidno, da je spet več kot polovica (78 %) učencev odgovorila, da trditev ne drži, saj v kroniki piše, da Polikarp ne ravna najlepše s svojo ženo Barbaro, 22 % učencev pa misli, da je Polikarp z Barbaro ravnal lepo. Čeprav je bila odlična gospodinja, njen mož tega ni znal ceniti.

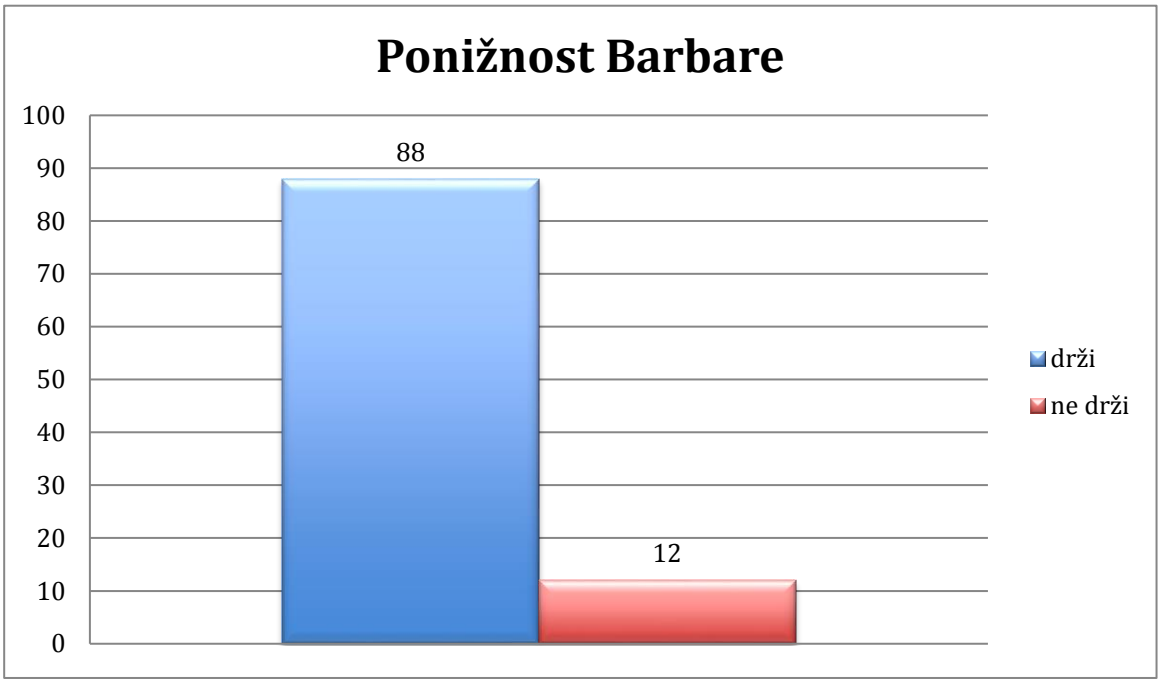

Graf 7: Barbara je moža spoštovala, saj mu je bila ponižna.

Iz sedmega grafa je razvidno, da večina anketirancev (88 %) trdi, da je Barbara Polikarpa spoštovala in mu bila ponižna, 12 % pa se jih s trditvijo ne strinja. Barbara Kallan je bila vdana svojemu možu, tako menijo tudi osmošolci.

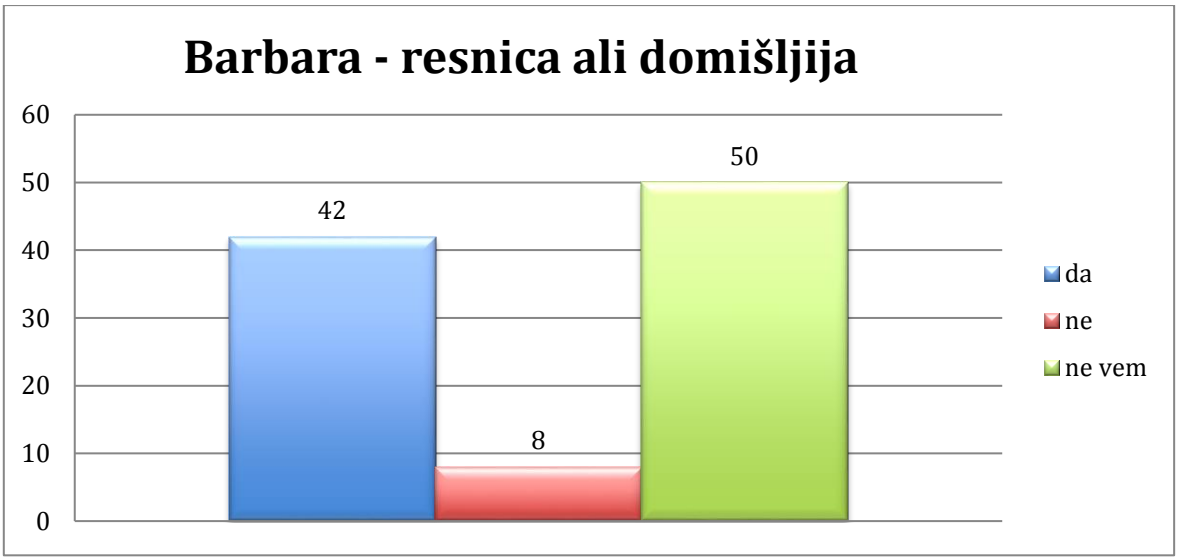

Graf 8: Je bila Barbara Kallan resnična oseba

Točno polovica učencev je na vprašanje, če je Barbara resnična oseba, odgovorilo z ne vem, ko smo pregledovale ankete, smo ugotovile, da to polovico največ predstavljajo fantje. Veliko jih je odgovorilo tudi z da (42 %), kar je pravilen odgovor. 8 % učencev pa misli, da Barbara Kallan ni resnična oseba.

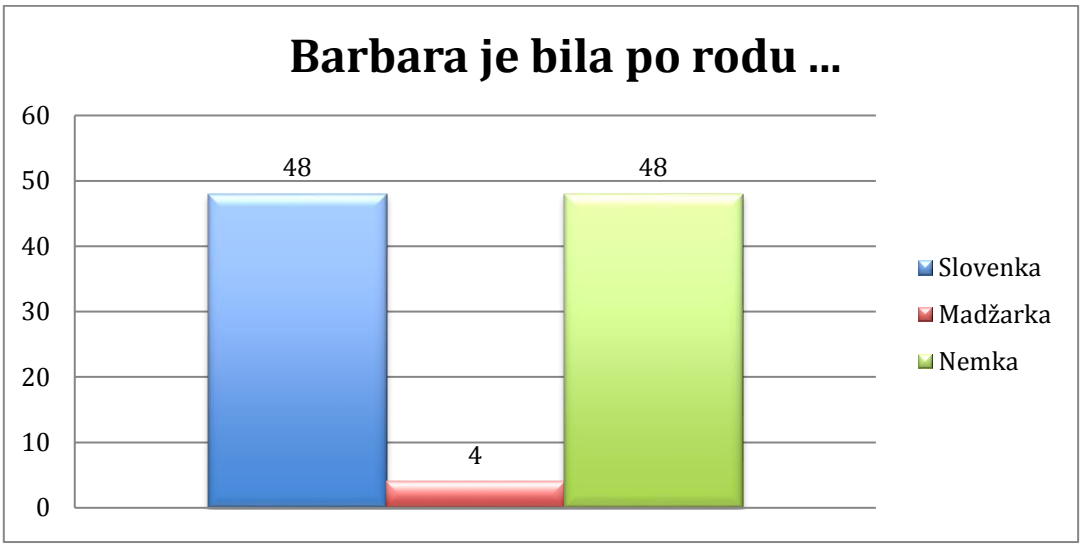

Graf 9: Rod Barbare

Iz devetega grafa je razvidno, da enako učencev (48 %) misli, da je bila Barbara Slovenka oz. Nemka, samo štirje odstotki vseh pa menijo, da je Madžarka.

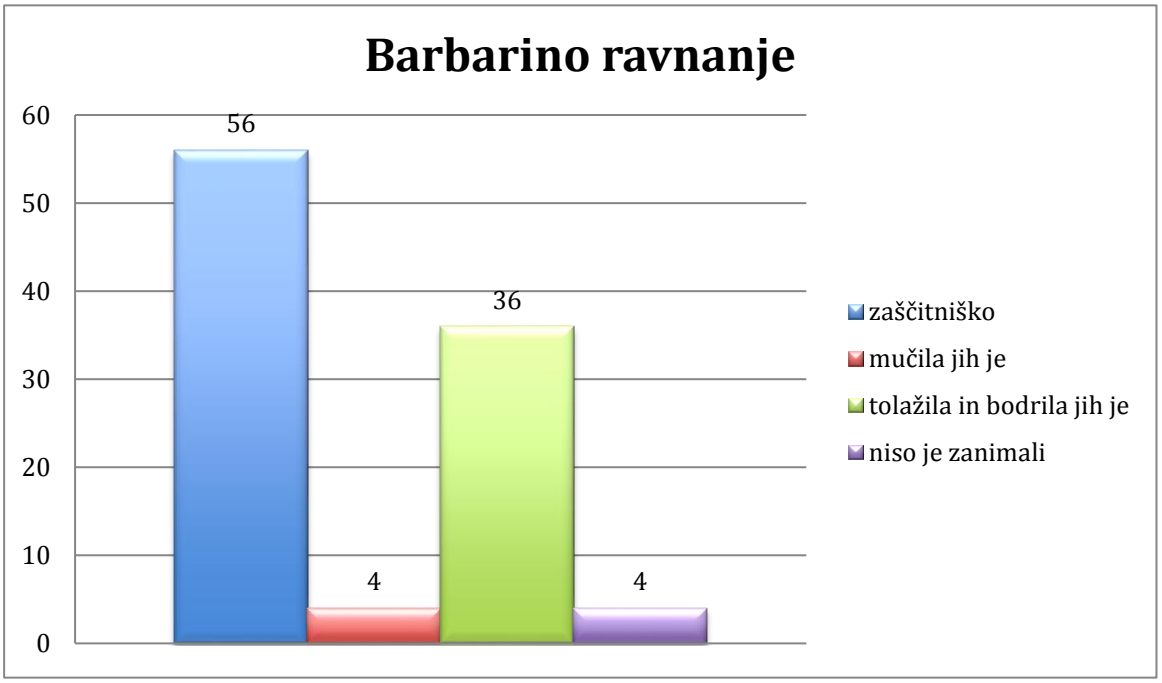

Graf 10: Mnenje o tem, kako je Barbara ravnala z otroki

Več kot polovica anketirancev je na vprašanje, kako je Barbara ravnala s svojimi otroki, odgovorilo, da je ravnala zaščitniško, kar pomeni, da jih je ščitila, najbrž tudi pred očetom, ki je bil grob. Malo manj kot 40 % (36 %) jih je odgovorilo, da je Barbara svoje otroke tolažila in bodrila. Iz pregledovanja anket smo ugotovile, da 4 %, ki so odgovorili s tem, da jih je mučila, predstavljajo samo fantje, prav tako le nekaj posameznikov meni, da je otroci niso zanimali.

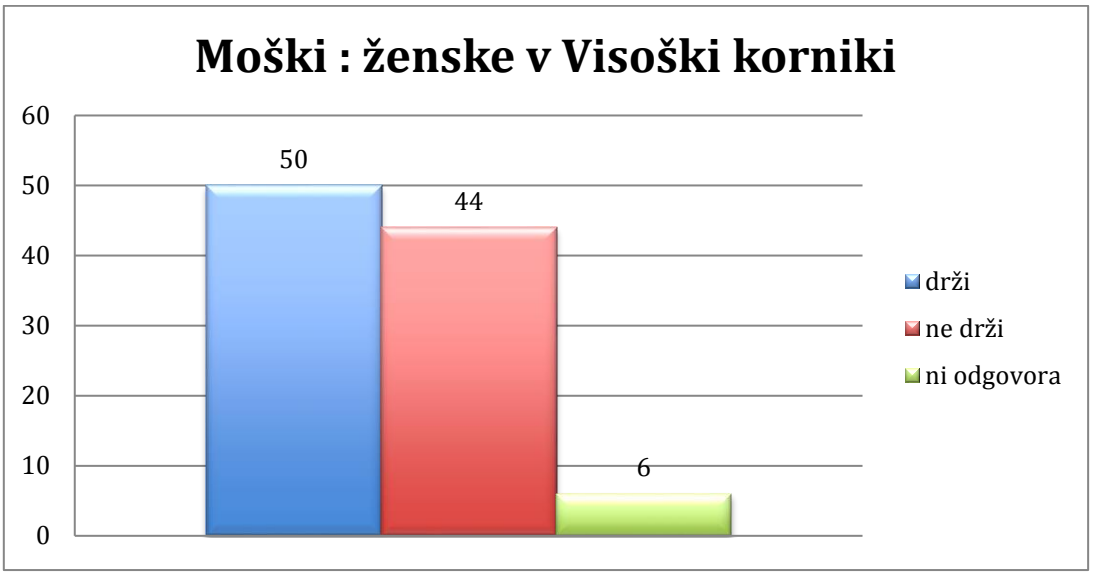

Graf 11: V Visoški kroniki so ženski liki bolj pozitivni kot moški

Zanimalo nas je tudi, kaj anketiranci menijo o književnih osebah, ki jih je ustvaril Ivan Tavčar v Visoški kroniki. Ali so bolj pozitivni prikazani moški ali ženski liki. Postavile smo trditev, da so ženske prikazane bolj pozitivne.
Iz grafa je razvidno, da med odgovoroma drži (50 %) in ne drži (44 %) ni velike razlike, a vseeno prevladuje odgovor drži. 6 % jih na postavljeno trditev ni odgovorilo.

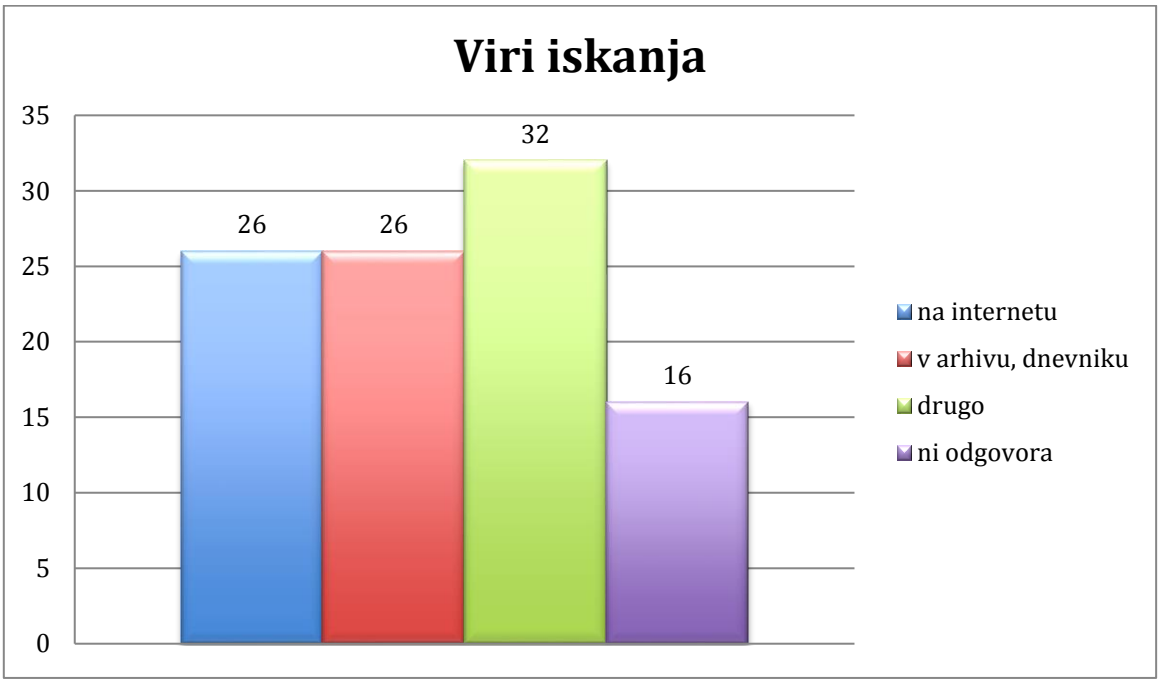

Graf 12: Poizvedba po resničnih osebah

Med pregledovanjem anket smo ugotovile, da so odgovori na to vprašanje o poizvedbi resničnih oseb zelo različni. Kar 32 % anketirancev je odgovorilo z drugo, čeprav ne vemo, kaj naj bi to bilo. 26 % učencev bi se znašlo in odgovor na hitro poiskalo na spletu, prav toliko (26 %) pa tudi v arhivih ali dnevnikih. 16 % učencev ne ve, kje bi poiskali podatke o resničnih osebah.

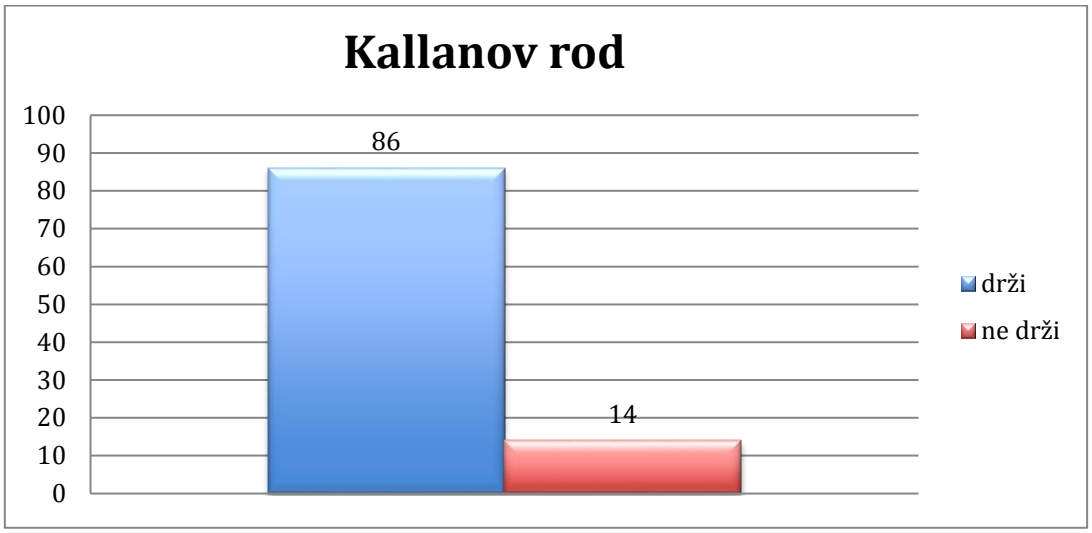

Graf 13: Mnenje učencev o življenju Kallanovega rodu

Iz trinajstega grafa je razvidno, da so skoraj vsi (86 %) na vprašanje, ali rod Kalanov še živi, odgovorili, da to drži, 14 % pa jih meni, da rod Kallanov ne živi več.

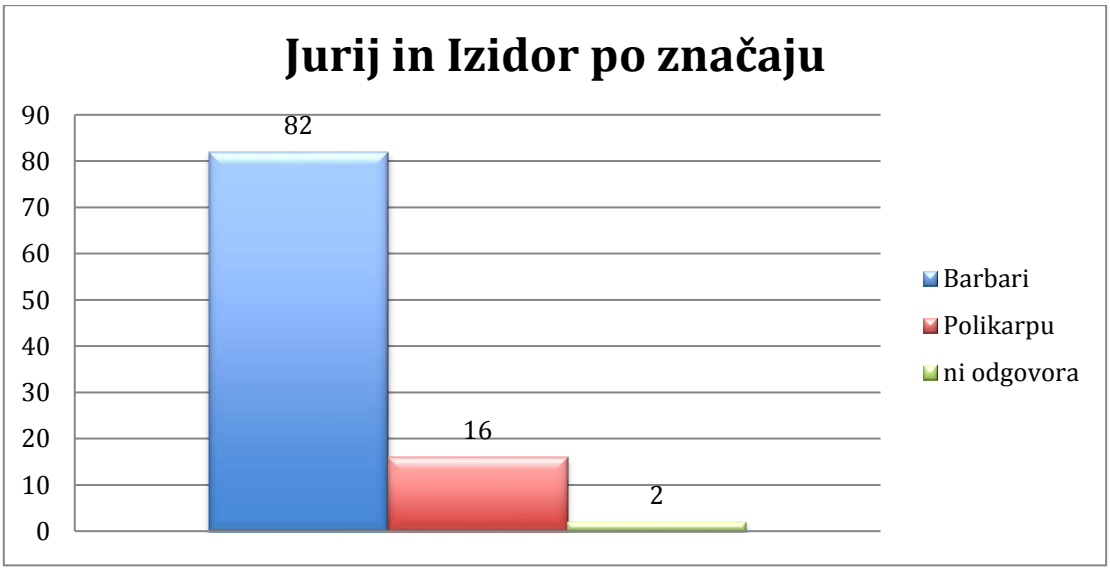

Graf 14: Značajska podobnost Jurija in Izidorja

Iz grafa lahko preberemo, da so skoraj vsi (82 %) na vprašanje, komu sta po značaju bolj podobna Jurij in Izidor, odgovorili, da sta podobna Barbari, 16 % pa je odgovorilo, da sta podobna očetu Polikarpu.

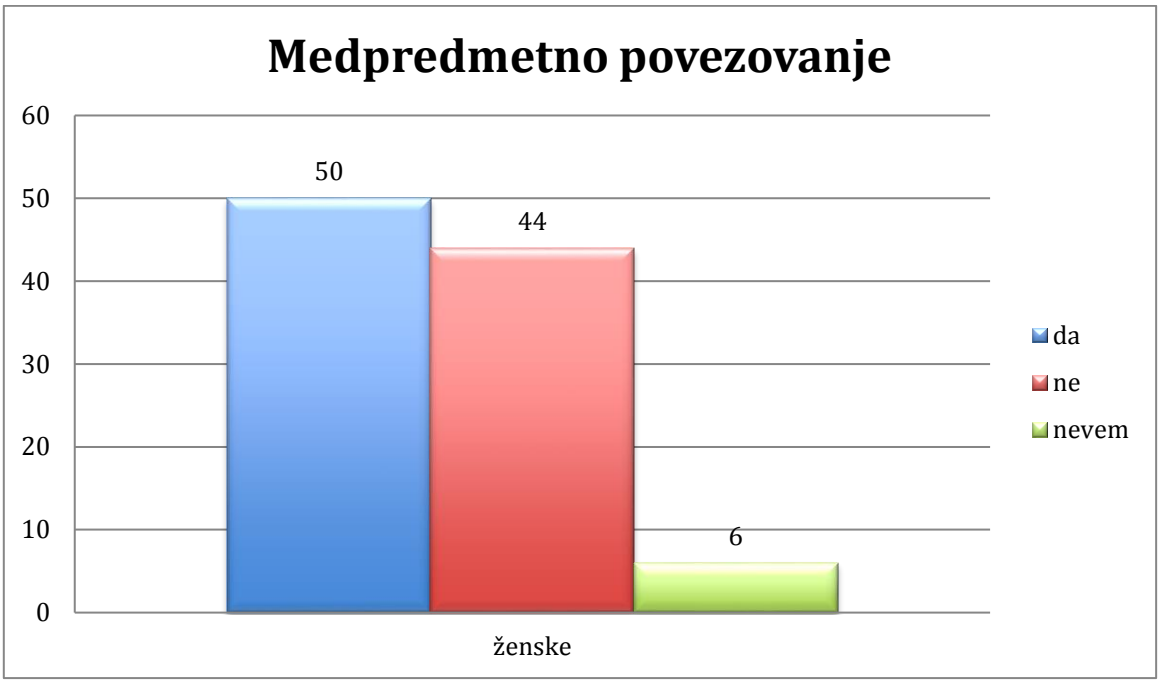

Graf 15: Medpredmetno povezovanje slovenščine in zgodovine

Pri zadnjem vprašanju nas je zanimala smiselnost povezave med slovenščino in zgodovino. Ugotovile smo, da je polovica anketirancev menila, da je povezava smiselna.
Točno polovica učencev je na vprašanje, ali bi bilo smiselno medpredmetno povezati slovenščino in zgodovino, odgovorilo z da, malo manj kot polovica (44 %) pa jih je odgovorilo z ne. Ko smo pregledovale ankete, smo ugotovile, da je več fantov odgovorilo z ne. Ponovno pa nekaj posameznikov na zastavljeno vprašanje ni odgovorilo.

4.2. INTERVJU

V tem podpoglavju navajamo vprašanja in odgovore, do katerih smo prišle 31. januarja 2019 s pogovorom z gospodom Kallanom.

Kdaj ste se prvič srečali z Visoško kroniko?

Leta 1956, v prvem letniku takratne nižje gimnazije (sedanji 5. r.) je bila Tavčarjeva Visoška kronika obvezno »čtivo«, kar je, žal, še danes.

Ali so vas pred branjem seznanili s tem, da govori o vašem rodu?

V šoli smo imeli učitelje z Loškega, ki pa niti Kalanov niti poznejših Hafnerjev z Visokega niso poznali. Imeli so nalogo, da nam Tavčarja prikažejo kot pomembnega slovenskega pisatelja, ki je izšel s področja, kjer je bil nemški vpliv (Freising) čutiti tudi v jeziku. On pa je pisal v lepi slovenščini. Sama zgodba in v njej nastopajoče osebe učitelje niso zanimale. Starši so mi zatrjevali, da nismo njihovi potomci, saj je oče še vedel, od starega očeta, da smo prišli iz bližine Sovodnja, izpod Ermanovca.

Kako ste se počutili, ko ste brali? Ste bili ponosni, zaprepadeni?

Sam ne bi mogel najti boljšega izraza, kot ste ga vi: zaprepaden. V šoli nisem bil priljubljen, ker sem bil vseskozi odličnjak, potem pa tak udarec: A ti s'pa tist' Kalan! To ni bilo vprašanje, ampak obsodba.

Katera književna oseba se vam je najbolj vtisnila v spomin?

Schwarzkoblerica, ki je maščevanje uporabila za dobrobit svoje potomke.

Ali se vam je katera od oseb posebej priljubila?

Meni je bil všeč škof, ker je v zgodbi nastopil zvito, ampak najbolj preudarno. Tavčar je tu, ker je bil liberalec, le pokazal, da pri nas nismo verjeli v čarovnice.

Kaj vas je navdahnilo, da ste pričeli z raziskovanjem?

Hotel sem dognati, če se da »obsodbo« sošolcev ovreči. Ti sošolci so z mano dokončali gimnazijo na Jesenicah!

Je to počel še kdo od vaših sorodnikov?

Da, bratranec po materini strani, ki je raziskal materin rod. Tudi on je hotel nekaj dognati, toda to naj ostane njegova skrivnost.

Kaj si mislite o realnem (ne po Tavčarjevem) odnosu Filip–Ana?

Že Tavčarjeva žena je dognala, da so bili Kalani z Visokega trdi in ponosni, jaz bi dejal, da kar oholi ljudje. Odnos Filipa do Ane pa je opisal Dušan Kos v *Zgodovini morale*. Zelo lepo je opisal njuno zvestobo, ni pa še vedel, koliko otrok sta zares imela. Veliko otrok je pomenilo veliko delovne sile, da se je posestvo lahko obdržalo. Razni dokumenti kažejo, da je bil Filip do drugih dosti bolj prepirljiv. S pravdanjem si je širil posest, ne glede na to ali je hotel dobiti kos vaške gmajne ali del sosedovega travnika. Čeprav je bil starejši sin Marko priča pri eni od pravd, je ta kmalu odšel k sestri v Sestransko vas in od tam pridobil svojo kajžo v Hobovšah, od sestrinega moža. To je razumljivo, saj se ni hotel pravdati za posest, ki je ni mogel podedovati. Takrat so dedovali najmlajši sinovi.

Kam vse ste se napotili in koliko časa je trajalo vaše raziskovanje? Kje in po kolikem času ste se ustavili/ste prišli do želenih rezultatov?

Obiskal sem vse kraje v Poljanski in Selški dolini, se peljal do Cerknega in en teden raziskoval Beneško Slovenijo, spal sem na Robidišču. Ne vem več, kolikokrat pa sem šel v Ljubljano.

Bil je vroč julijski dan leta 2011, ko sem se prvič napotil v Nadškofijski arhiv v Ljubljani, da bi preveril maloštevilne podatke, ki sem jih zbral od leta 1956(!). Zbral sem vse podatke o Kalanih v vseh župnijah, ki so izšle iz starološke pražupnije. Potem pa sem razvil algoritem, podoben tistemu, ki ga je razvil dr. Demšar za opis zgodovine hiš na Žirovskem. Po treh letih pa se je ustavilo. V podatkih so bile prekinitve, ki jih nisem znal pojasniti. Lani januarja sem navezal stike z dr. Demšarjem, ki mi je poslal podatke iz urbarjev Freisinškega gospostva. V enem mesecu sem delo dokončal. Kjer so manjkali podatki v cerkvenih maticah, sem jih našel v urbarjih, za obdobje 1714–1754, v katerem nisva našla urbarjev pa so bili podatki v c. maticah tako natančni, da jih niti nisva potrebovala. Algoritem je spet začel delovati!

Kakšna se vam je zdela zgodba Ane Šubic?

To zgodbo sem prebral v *Zgodovini morale*. Ker so bile ugrabitve običajne med plemstvom, si lahko mislite, da je bil Filip »ponosen županov sin, Ana pa županova hči«. Opis, od kod izvirajo Šubici in njihove urbarialne podatke in potomce, pa sem poslal vaši učiteljici. Andrejka pravi, da so bili Šubici odsluženi vojaki s Hrvaškega. Bili naj bi črni in kosmati, kot so bili ljudje s

Črnega vrha (Montefosca) v Beneški Sloveniji (po Rutarju). Ana je bila po vsej verjetnosti črnolasa lepotica.

Veste tudi za našo raziskavo, najprej smo želeli vse o Kalanovih, pa je preobsežno, tako da smo se odločili za ženski lik, ki pravzaprav nima nikakršnih negativnih lastnosti – je poslušna, vdana možu, obenem pa pravi materinski tip, ki se je pripravljen žrtvovati za otroka. Kaj menite o naši odločitvi?

Najprej vprašanje? Od kod pa veste, da se je prava Ana žrtvovala za otroka?

Ni mi čisto jasno, zakaj bi bila raziskava o pravih Filipovih otrocih preobsežna. Opisali bi lahko le prve tri, ki do zdaj še niso bili znani.

Knjiga, ki ste nam jo podarili, je vaše pravo »bogastvo«; iz katerega razloga ste to storili?

Knjiga je vsa ta leta ležala v moji knjižnici in ko sem delo zaključil, je nisem več potreboval. Naj jo imajo tisti, ki jo rabijo!

Tu bi še razložil tisti "žal" v prvem odgovoru. Predlagam, da je obvezno branje Cvetje v jeseni, saj veliko več pove o povezavah mesto-podeželje v tistem času, kot pa neresnična "zgodovinska" povest.

So se na vas obračali literarni zgodovinarji oz. kdo drug?

Kljub temu, da je letos 100-letnica objave Visoške kronike, se literarni zgodovinarji še niso oglasili, ne s članki ne z raziskavami. Vi ste pa prvi, ki ste se pri meni oglasili.

Sem se pa jaz povezal z Loškim muzejem in jim ponudil uokvirjen rodovnik pravih Kalanov za Kalanovo sobo na Visokem. Toda loške muze(alke) so se hladno zahvalile, češ, da so z ureditvijo sobe naredile že dovolj. ZaL, enota Škofja Loka pa je z veseljem arhiviral vse moje raziskave.

Ste kdaj doživeli negodovanje ob vašem raziskovanju, morda zanikanje vaših raziskav ali dvom vanje?

Edini, ki je dvomil v »moje pogovore z duhovi« v Volčjih nočeh, je bil dr. Demšar. Toda ko je za vse moje ugotovitve našel še sam dokaze in razumel moj algoritem, je vse potrdil. Za njegove dvome sem mu hvaležen, ker me vzpodbudil, da sem prebrskal še zadnje težko čitljive vpise v nemški gotici.

Ali je po vašem Tavčarjeva kronika kaj zavedla slovensko bralno publiko s predstavo o glavnih literarnih likih?

Literarni liki so ustvarjeni po pisateljevi predstavi in ne morejo biti sporni. Ko sem protestiral, da se povest imenuje zgodovinska, so me podučili, da je vsak zvarek literarno zgodovinski, že če samo nekaj opisuje iz zgodovine, ne glede na to, če je resnično. Obstajata torej dva pojma: zgodovinsko in literarno zgodovinsko.

Je pa že Dušan Kos ugotovil, da bi bilo bolj zanimivo opisati Filipovega očeta Marksa (prvega slovenskega tajkuna dod. JK), ki je vsem otrokom priskrbel kmetije, utajil pobrane dajatve, bil zaprt ravno v času Filipove ženitve in ker je to bilo v januarju, je verjetno v zaporu tudi umrl. Vsaj leto smrti sovpada z letom zaprtja. To je bil pa razlog, da Jakob Šubic ni pustil hčeri Ani, da se poroči s sinom "takega" očeta.

Mi vas bomo ob uporabi vaših virov citirali; se vam zdi kaj sporno, da bo v naši raziskovalni nalogi stvar prej objavljena kot morda vi izdate svoja raziskovanja?

Raziskovanj ne bom objavil, ker do sedaj še nihče ni izrazil zanimanja. Ima pa vaša ga. učiteljica podatek, kako me boste citirali, ker so dela arhivirana v Zal.

Kolikor smo slišali na predavanju, čakate DNK-analizo; kako je z rezultati? Malo za šalo: si želite, da bi bili pri vas prevladujoči geni Filipa ali Ane?

To pa je tema mojega nadaljnjega raziskovanja: od kod smo zdajšnji Rovtarji (Slovenci, ki govorimo najbolj zaprt rovtarsko - gorenjski dialekt). Moja DNK analiza še ni dokončana, ker hočem, da jo izdelajo v Sloveniji. Imam pa rezultate drugih Rovtarjev, ki že kažejo, od kod smo prišli. Zanimivo je, da so Kalanini prišli iz centralne Evrope (Slovaška, zahodna Mađarska), Seljanini pa bolj iz vzhoda. Naj vam ga. Novakova priskrbi Perdihovo knjigo: *Od kod Slovenci.*

To vprašanje ni šala, ampak izvira iz nepoznavanja sodobne genetike. Pravilno bi se glasilo: Ali pričakujete, da so v vas ohranjeni tudi geni neandertalca? Odgovor: seveda, saj sta tudi Filip in Ana imela vsaj 3 % teh genov! Tako piše v Perdihovi knjigi.

Na koncu naj se vam zahvalim za prijetna vprašanja. Razumel sem vsa, če pa na katero nisem odgovoril (čisto do konca), pa sem to storil nalašč!

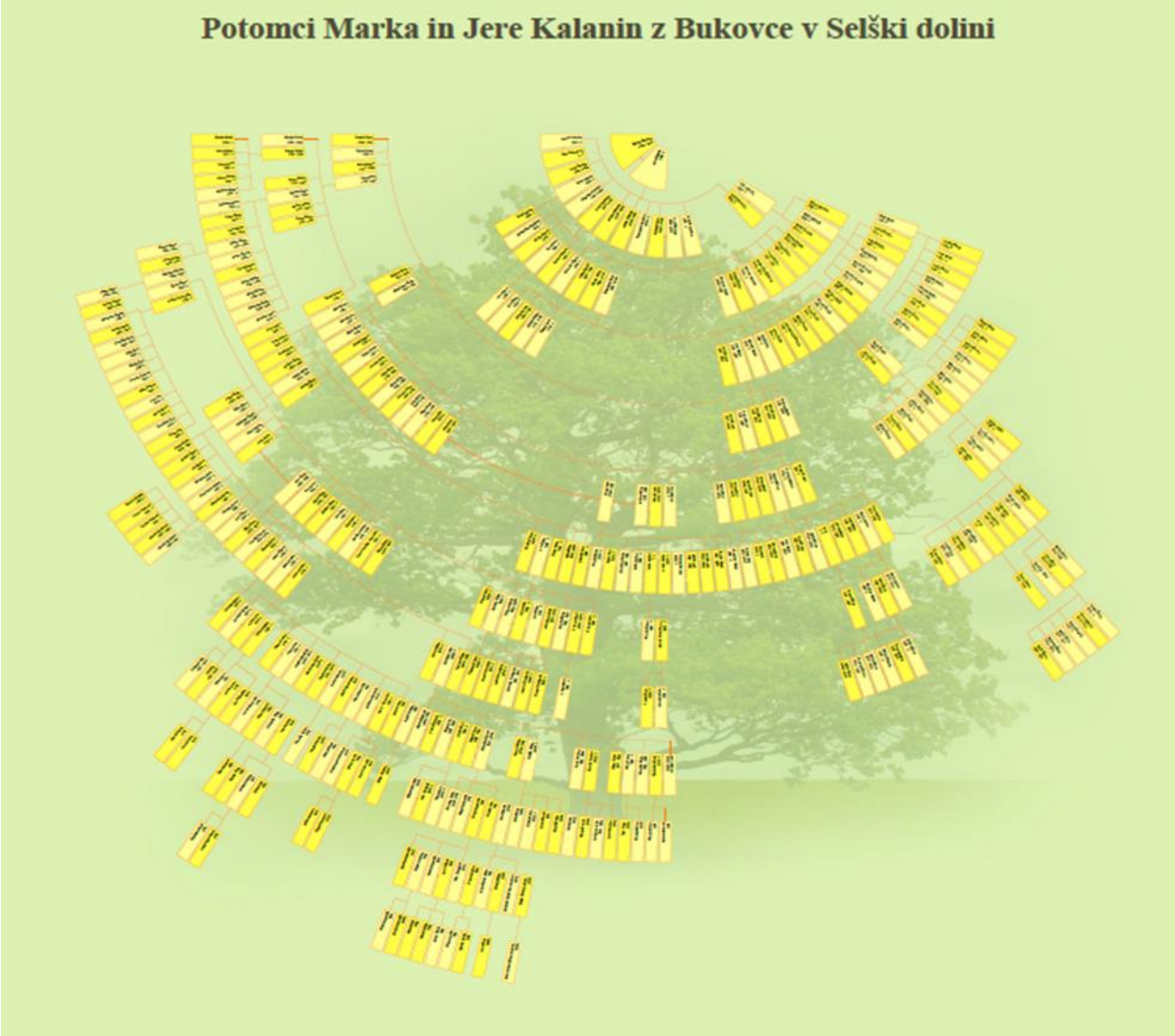

Slika 2: Družinsko drevo Kallanovih (osebni arhiv Janeza Kallana)

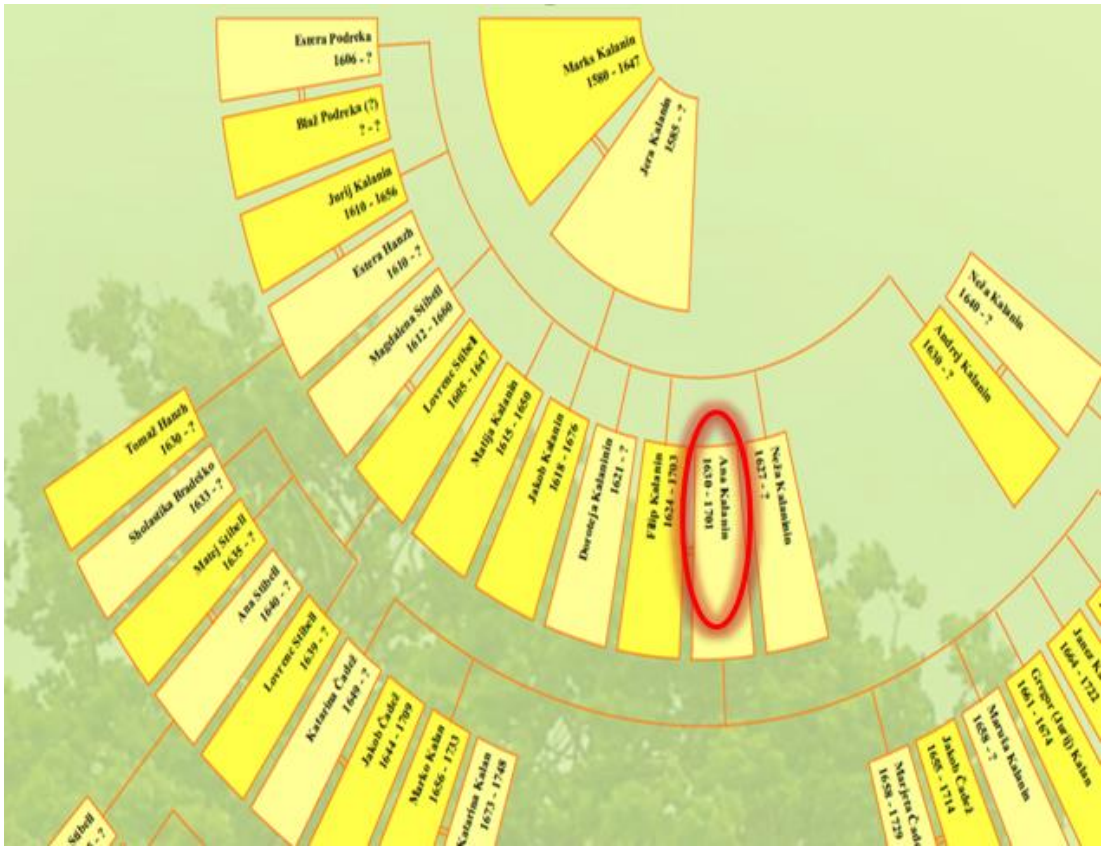

Slika 3: Ana Kallan na družinskem drevesu (osebni arhiv Janeza Kallana)

4.3. PO POTEH ANE ŠUBIC

Slika 4: Kalanova hiša v Bukovici, od koder je prišel na Visoko rod Kalanov

Marks Kalan, stirpniški župan in oče Filipa Kalana, je bil lastnik grunta, vpisanega v urbarjih loškega gospostva na zadnjem, sedmem mestu v urbarski vasi Bukovica. Kmetija je pri oštevilčenju hiš leta 1770 dobila hišno številko Bukovica št. 4. Pri kmetiji je še vedno priimek in tudi hišno ime Kalan, sedanja hišna številka pa je Bukovica št. 26. Iz grunta se je po letu 1770 osamosvojila polovična kmetija in takrat dobila hišno številko Bukovica št. 24, ima hišno ime Štefan po Štefanu Kalanu, lastniku ok. leta 1825, njena sedanja hišna številka pa je Bukovica št. 27 (Demšar, 2017).

Slika 5: Kalanova hiša v Bukovici, vhodni portal

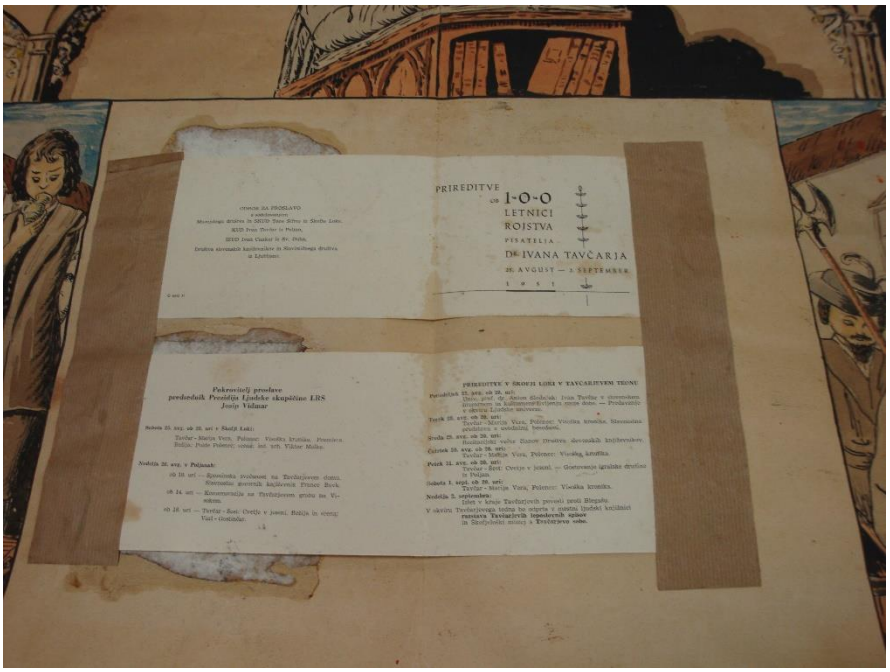

Slika 6: Listina v arhivu

Na tej listini so napisane prireditve ob 100-letnici rojstva dr. Ivana Tavčarja.

Slika 7: Fotografija v zgodovinskem arhivu v Šk. Loki.

Gre za eno izmed strani mnogih albumov fotografij, ki jih hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka in prikazujejo bogato in pestro življenje dr. Ivana Tavčarja in "visokih obiskov" na Visokem.

Tavčar se je rodil v revni kmečki družini, a kasneje ustvaril uspešno kariero.

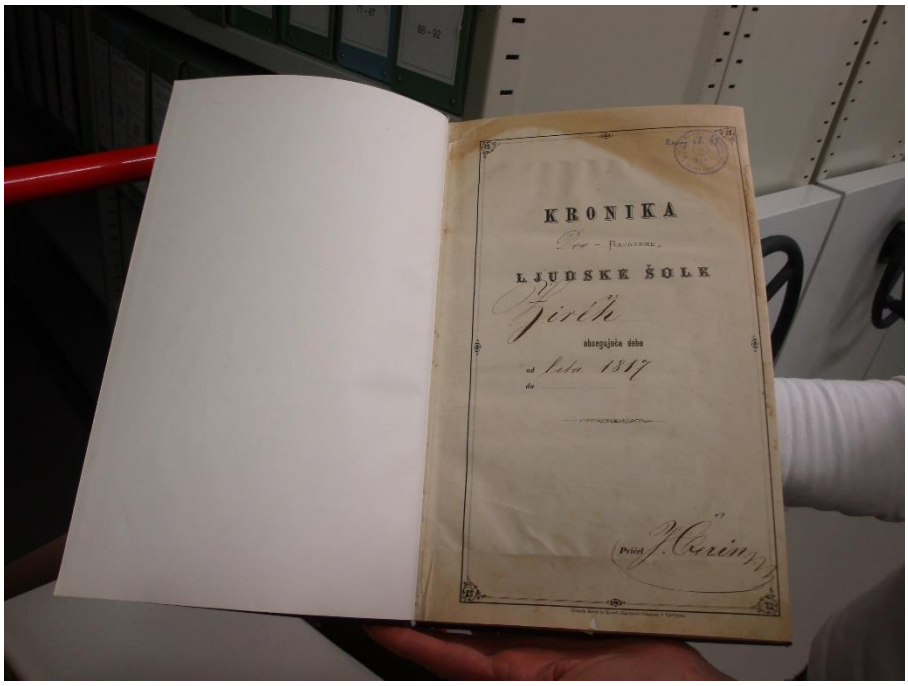

Slika 8: Kronika ljudske šole

Stare listine in dokumente hranijo v posebnih škatlah, ki so zložene ena ob drugi. Na sliki je kronika naše stare šole, ki pa smo jo tudi na začetku malo prebrali.

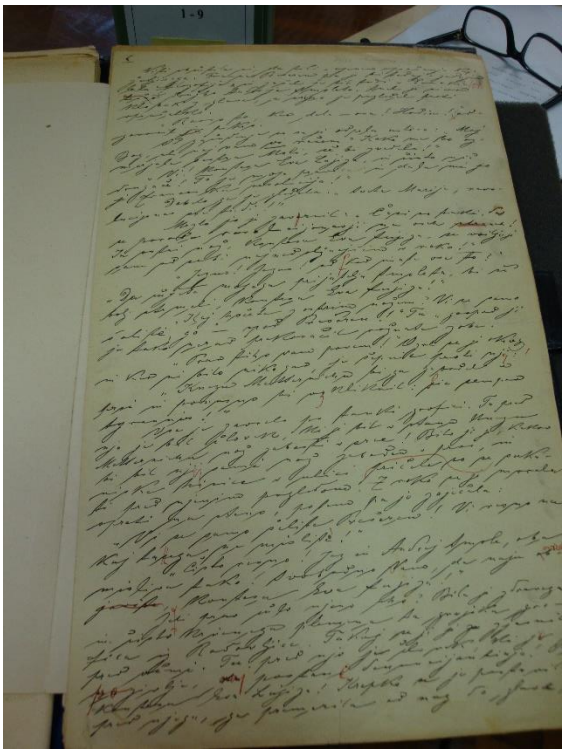

Slika 9: Pisava Ivana Tavčarja

V mladosti je Tavčar pisal zelo lepo, a z leti se je pisava slabšala. V šoli so ocenjevali tudi lepopis, kjer je bil Ivan med boljšimi.

Slika 10: Grob Hafnerjevih

Na pokopališču v Škofji Loki smo poiskali grob Hafnerjevih, kjer je bila pokopana Ana Hafner, rojena Kalan, zadnja lastnica posestva na Visokem, ki je še bila tam rojena in nosila dekliški priimek Kalan.

Slika 11: Grob Hafnerjevih

Slika 12: Grob Kalanovih na Poljanskem pokopališču

Slika 13: Dvorec Visoko

Dvorec Visoko je spadal pod Kalanovo posest, v 20. stoletju pa se je uveljavilo ime Tavčarjev dvorec. Ob njem stoji tipičen kozolec – toplar. Na robu gozda je Tavčar postavil družinsko grobnico, v kateri je tudi pokopan.

Ko so ugrabitelji z Ano Šubic prispeli na Visoko, so šli najprej v Matijevo hišo na zaročni likof, nato sta Ana in Filip odšla v Filipovo hišo. Tako nam sodni spis razkrije, da sta bili na posestvu še leta 1648 dve bivalni stavbi, čeprav je bil dvojni visoški grunt vsaj od leta 1604 enotna posest. V današnji visoški dvorec je na severovzhodnem delu vključena nekdanja zidana nadstropna kašča, ki bi lahko obstajala že v času, ko so posestvo prevzeli Kalani. Ni pa znano, kje sta takrat stali obe bivalni stavbi in ali je bila katera od njih vključena v današnji dvorec (Demšar, 2017).

Na Visokem pa so bile med kolonizacijo loškega ozemlja v 12. in 13. stoletju, najkasneje pa do leta 1291, ustanovljene tri hube. Od leta 1501 so znani njihovi lastniki. V 16. stoletju so bili to večinoma člani rodbine Storman. Od leta 1604 je spodnji, Karnišnikov grunt, pripadal rodbini Teleban (vsaj do leta 1688). Zgornja grunta sta tvorila celoto, lastniki pa so bili Gašper Smole (1604–1610), nato Matevž Smole. Kmetija je bila zadolžena in pod hipoteko, ki jo je imel Urban Podreka z Bukovice. Pred letom 1625 je kmetijo skupaj z dolgovi kupil Janž Štibel, ki do svoje smrti leta 1638 ni uspel odplačati celotnega dolga. Za njim je kmetijo prevzel njegov sin Lovro Štibel, ki se je poročil z Magdaleno Kalan. Zakonca Štibel sta umrla, Lovro Štibel leta 1647. Skrbništvo nad Štiblovimi mladoletnimi otroki je dobil njihov ded, Magdalenin oče Marks Kalan z Bukovice, župan stirpniške župe loškega gospostva. Marks Kalan je bil zaradi spora glede mitnine 20. novembra 1647 v zaporu deželnega glavarstva v Ljubljani in je čakal na zaslišanje. Verjetno je v ljubljanskem zaporu konec leta 1647 ali januarja 1648 tudi umrl (Kos, 2012: 307–308). Skrbništvo nad Štiblovimi otroki so Kalani izkoristili, da so od njih leta 1647 odkupili celotno posest. To dejanje verjetno pravno ni bilo sporno, je pa bilo neetično. Lastniki iz rodbine Kalan so se v prvem letu zelo hitro menjavali. Kot prvi lastnik za Lovrom Štiblom je v urbarju

leta 1647 vpisan Matija Kalan. Za njim je lastnik postal še istega leta Jurij Kalan. Iz sodnega spisa lahko sklepamo, da je Jurij Kalan pred 2. februarjem 1648 umrl ali pa posest odstopil Filipu in Matiji Kalanu, ki sta bila takrat lastnika (Demšar, 2017).

Slika 14: Napis ob Tavčarjevem grobu

Na Visokem smo si ogledali grobnico, v kateri počiva Ivan Tavčar. Ob njej je spomenik z napisom iz Visoške kronike.

Slika 15: Kip Ivana Tavčarja ob Dvorcu Visoko

Pred dvorcem stoji bronast kip Ivana Tavčarja, ki ga je leta 1957 izdelal kipar Jaka Savinšek.

Slika 16: Upodobitev dvorca Visoko 1850 (Vir: Demšar, 2017)

Na fotografiji je dvorec Visoko, kot ga je za izdajo Visoške kronike iz leta 1950 upodobil Boris Kobe. Kobe je za osnovo vzel razporeditev stavb iz začetka 20. stoletja (dvorec, hlev, gospodarsko poslopje, kozolec), ki jih je narisal v Valvasorjevem slogu. Razporeditev stavb ob prihodu Kalanov na Visoko je bila drugačna (Demšar, 2017).

Slika 17:Zapis ob dvorcu Visoko

Slika 18: Hotovlja – Par Žagarju

V Hotovlji Par Žagarju so se po ugrabitvi srečali Ana Šubic in ugrabitelji in njen bodoči mož Filip Kalan.

Slika 19: Hiša pr' Šubc

Pri Šupcu na Hotavljah je leta 1648 prebival Anin stric Janž Šubic, tukaj je Ana živela v času ugrabitve. Sodni spisi pričajo, da je v soboto, 1. februarja 1648, naročila svojemu bratu Juriju, naj obvesti Filipa Kalana, da jo pride iskat. Jurij je odšel v Poljane, kjer se je srečal s Filipovim bratom Matijem in njegovimi prijatelji. Skupaj so 2. februarja ponoči prijahali po Anico, jo

posadili na konja in jo pri mlinu soočili s Filipom. Na njegovo vprašanje: »No, Anica, ali hočeš oditi z menoj?« je Anica odgovorila odločno in pritrdilno. O resničnosti izjave je sodnike prepričalo tudi to, da je na kraj sestanka prinesla vso svojo obleko in osebne predmete. Nato so odjahali v Matijev dom, kjer so nekaj pojedli in popili, par pa je zatem odšel na Filipov dom. Aničin besni oče je medtem sprožil iskanje in 5. februarja je bila Anica že internirana v stanovanju loškega oskrbnika, kamor jo je pripeljala Filipova mati Jera. Tistega dne se je Filip že prvič zagovarjal pred sodiščem. Sodišče mu najbrž ni takoj verjelo vsega, toda naslednji dan je Anica izjavila, da je le »po lastni želji in iz ljubezni in čustev do Filipa« poslala ponj in se opravičila, da je bila pri dejanju uporabljena sila. Odločno pa je zanikala spolno občevanje. Medtem so se Kalani že pomirili z Aničinim očetom Jakobom, ki je pristal na poroko, to pa je dovolil tudi poljanski župnik in o njej obvestil še selškega župnika. Sodišče je zato 7. februarja izpustilo priprta zaljubljenca, se zaradi njune pomiritve z duhovščino odpovedalo kaznovanju, Anico pa do izpolnitve duhovne pokore, opravičila staršem in poroke s Filipom izročilo v varstvo sorodniku Matevžu Šubicu, prav tako s Hotavelj (Demšar, 2017).

V Arhivu republike Slovenije, kamor smo se odpravile mesec pred zaključkom raziskovalne naloge, smo ob pomoči žirovskega rojaka, dr. Alojza Demšarja, lahko pregledale tri različne vrste dokumentov.

Slika 20: Iskanje v Arhivu RS Slovenije

Najprej smo v urbarju iskali zapis iz leta 1648, ki je bil napisan v gotici. Našli smo proces zaslišanja, ki se je zgodil 5. februarja leta 1648, trajal pa je tri dni (zaključen je bil 7. februarja 1648). Vse se je srečno izteklo, saj je oče Jakob privolil v poroko. Poročili so ju v Selcih. Ana in Filip sta bila zaslišana na Loškem gradu, kjer je ta čas Ana prebivala pri sodniku, Filip pa v zaporu. Vsi zapisi so bili v nemščini, ki je bil uradni jezik. Ana je bila hči župana Jakoba Šubica. Pri tem se je izkazalo nasprotje s Tavčarjevo zgodbo, ki je zapisal, da je Ana Šubic prišla s Suhe pri Škofji Loki (v resnici Hotavlje), Filip Kalan pa naj bi bil rojen nekje v Poljanski dolini (v resnici Selška dolina).

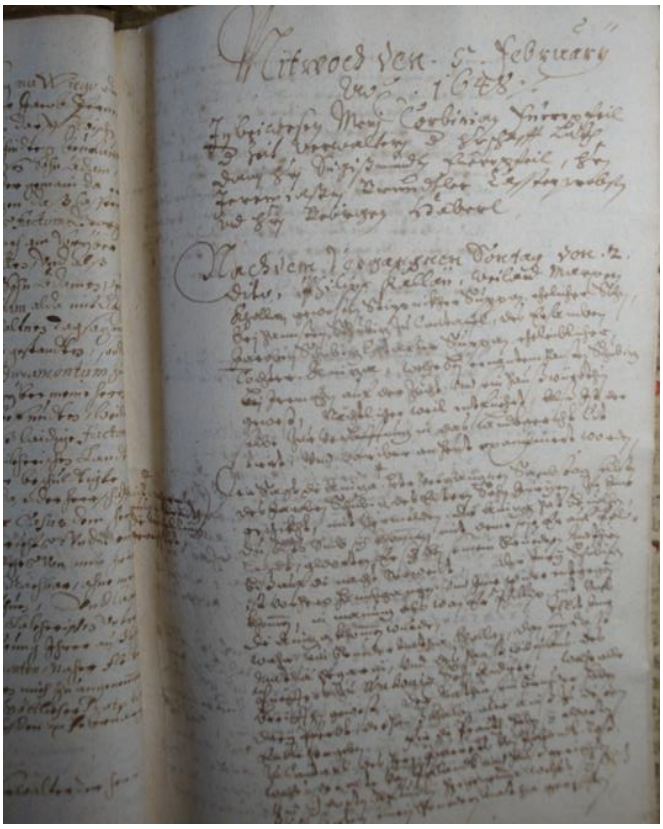

Slika 21: Zapisnik o zaslišanju

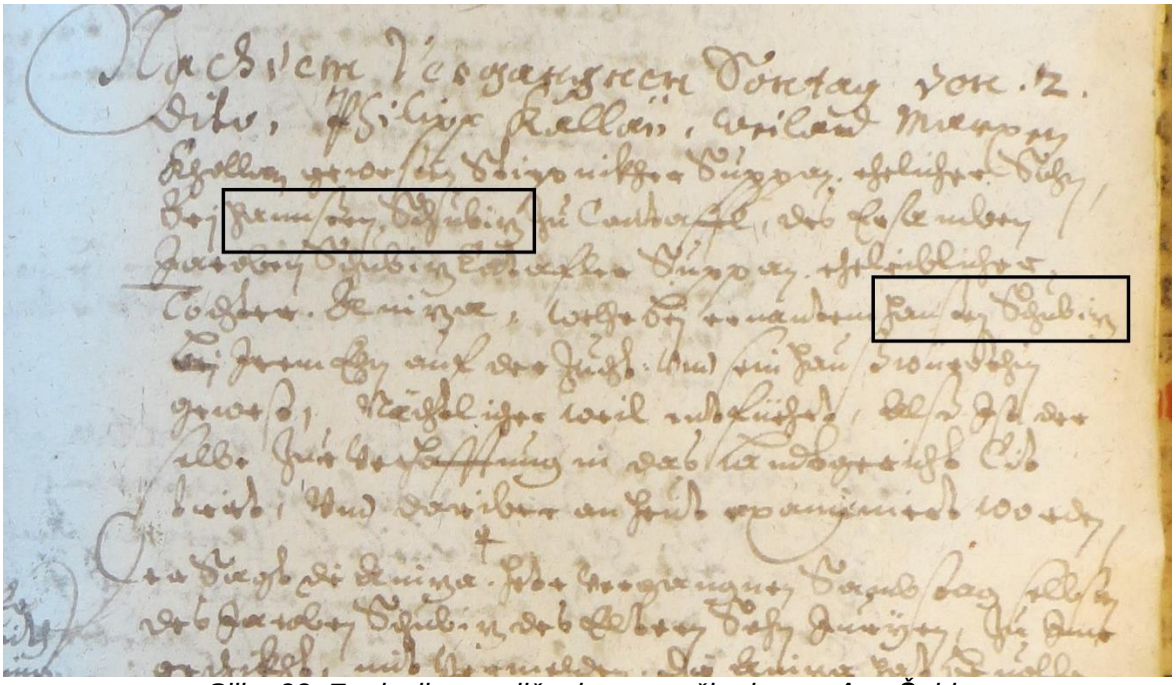

Slika 22: Zapisnik o zaslišanju z označbo imena Ana Šubic

V popisih davkov je pisalo ime, priimek in cena davka. Uradi so vpisani glede na lego (Žiri-Škofja Loka, Sorica- Škofja Loka). Loško gospostvo se je delilo v urade (hube, grunti). V 1. uradu so bile Žiri-Sairach, v 5. uradu – Hotavlje – so vpisane vse štiri kmetije, ki smo si jih tudi ogledali. Na drugem je bil lastnik Jakob Šubic (sin Hansa), na četrtem pa še en Jakob Šubic.

2. urad je bil urad Brode na Visokem, kjer so bili trije grunti – prvi in drugi pripadata dvorcu Visoko. Lastniki so bili Loure Stibilj – mož Filipove sestre, Matija Kalan in Jurij Kalan. Tretji urad je bil Stirpnik, njegova lastnika pa sta bila Marko Kalan in Andrej Kalan.

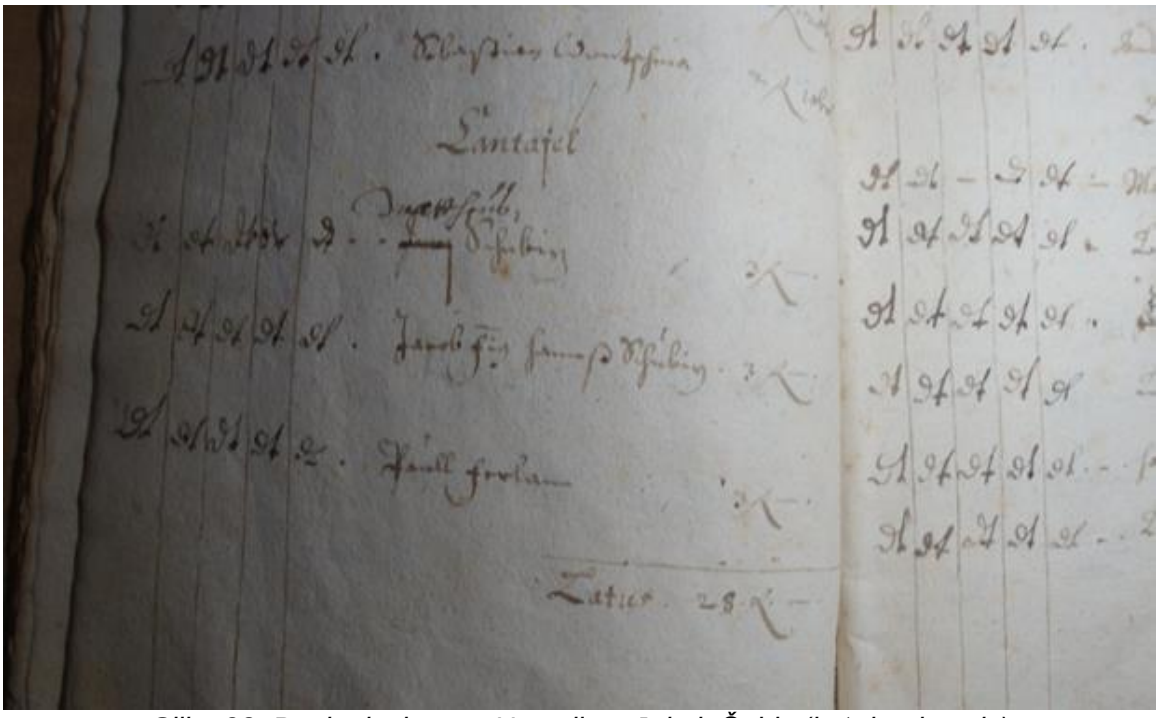

Slika 23: Popis davkov za Hotavlje – Jakob Šubic (kot drugi zapis)

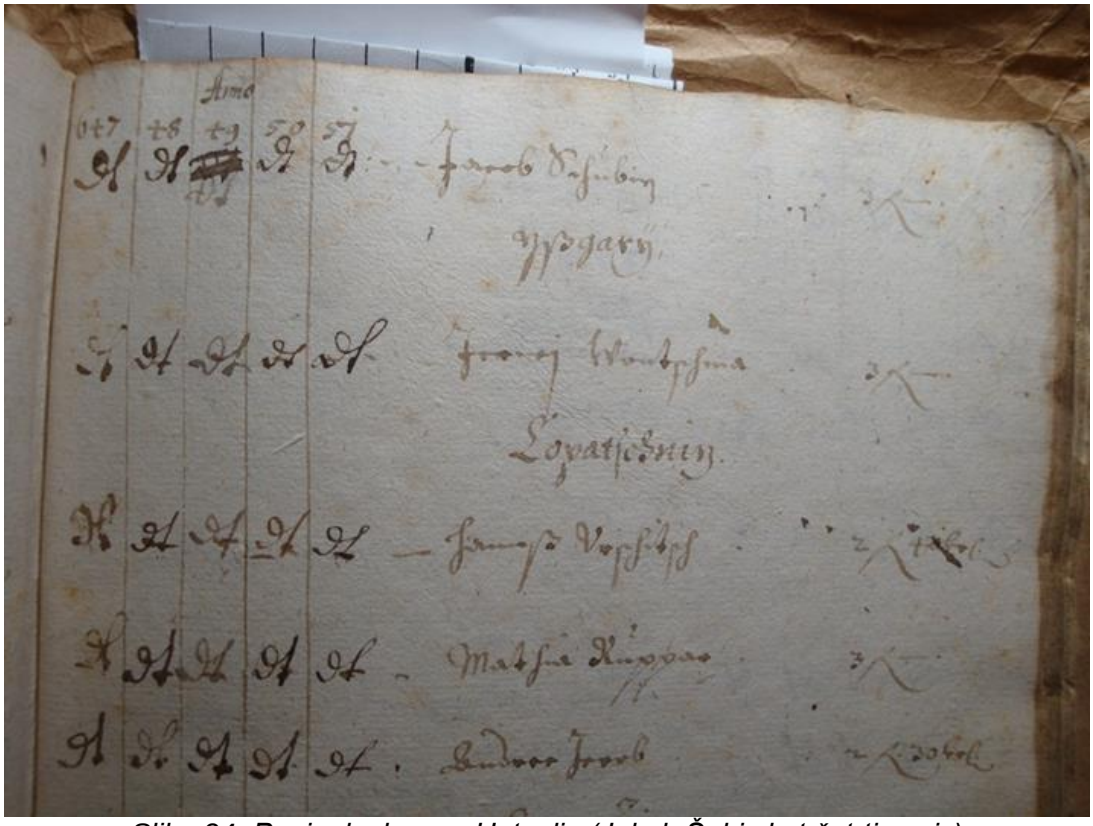

Slika 24: Popis davkov za Hotavlje (Jakob Šubic kot četrti zapis)

Tukaj je razviden vpis za Jakoba Šubica. Na prvi od dveh fotografij je pravi Jakob – kjer je vpisano, da gre za župana.

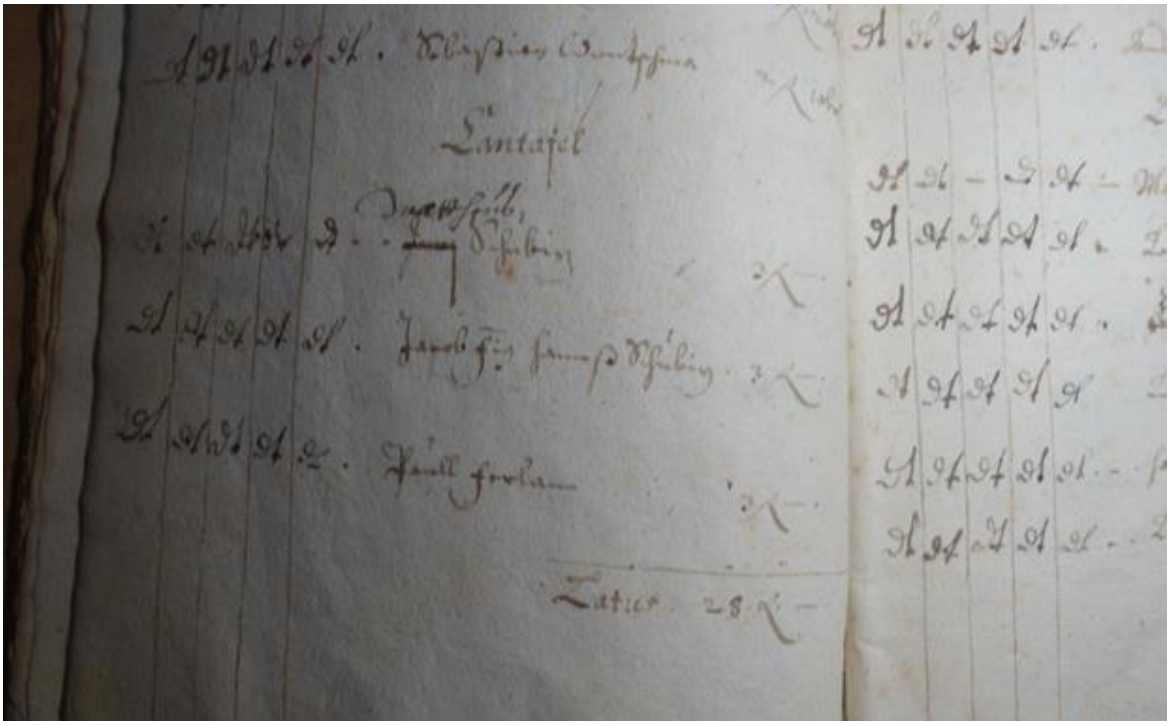

Slika 25: Popis davkov za Visoko

Poleg vsebin, ki se navezujejo na Visoško kroniko, pa smo pokukale tudi v žirovsko zgodovino, saj se vsi zapisi nahajajo v isti knjigi – vse je namreč zapisano v smeri Žiri-Škofja Loka, torej če smo iskale za Hotavlje in Visoko, je bil spredaj tudi razdelek za Žiri.

4.4 MYHERITAGE.SI

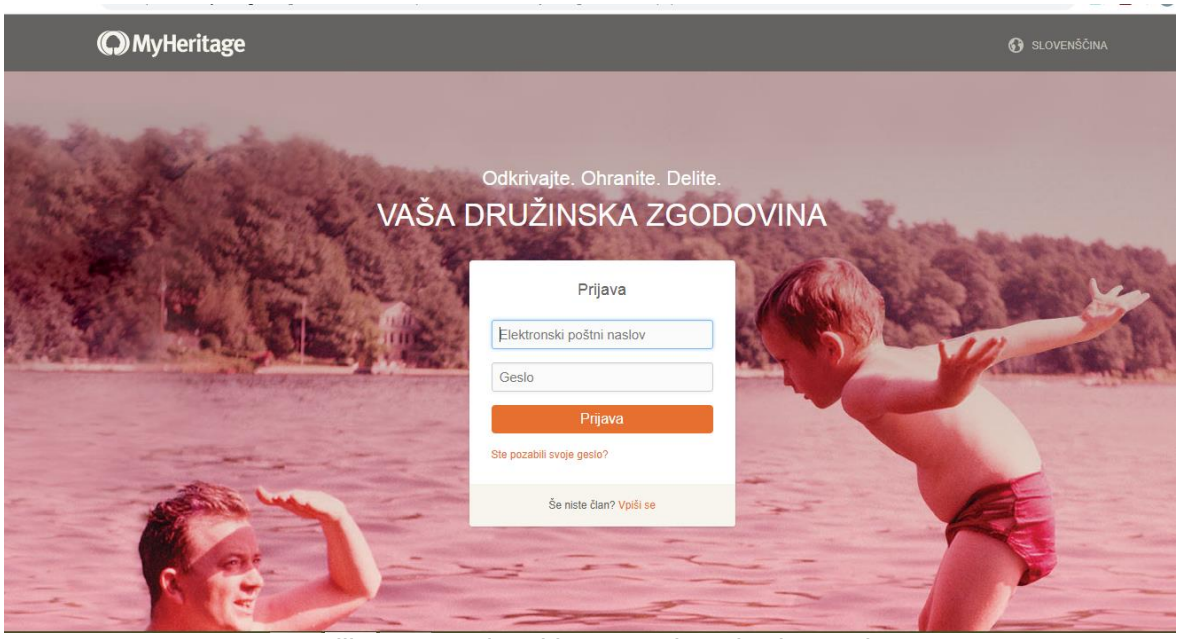

Slika 26: Zaslonski posnetek Myheritage.si

Pri vnosu podatkov za Ano Kalan, z letnico rojstva 1630, nam portal Myheritage.si postreže z naslednjimi podatki: poročena s Filipom Kalanom (1628–1703), približno 1655, umrla naj bi 5. aprila 1701 na Visokem.

Otroci, ki so se jima rodili v zakonu, so bili:

- Margareta (Marjeta, Maruša) Čadež (rojena Kalan) 1658 – ?
- Gregor Jurij Kalan: 1661–1674
- Janez Kalan: 1664–1722
- Urban Kalan: 1664 – ?
- Martin Kalan: 1666–1716.

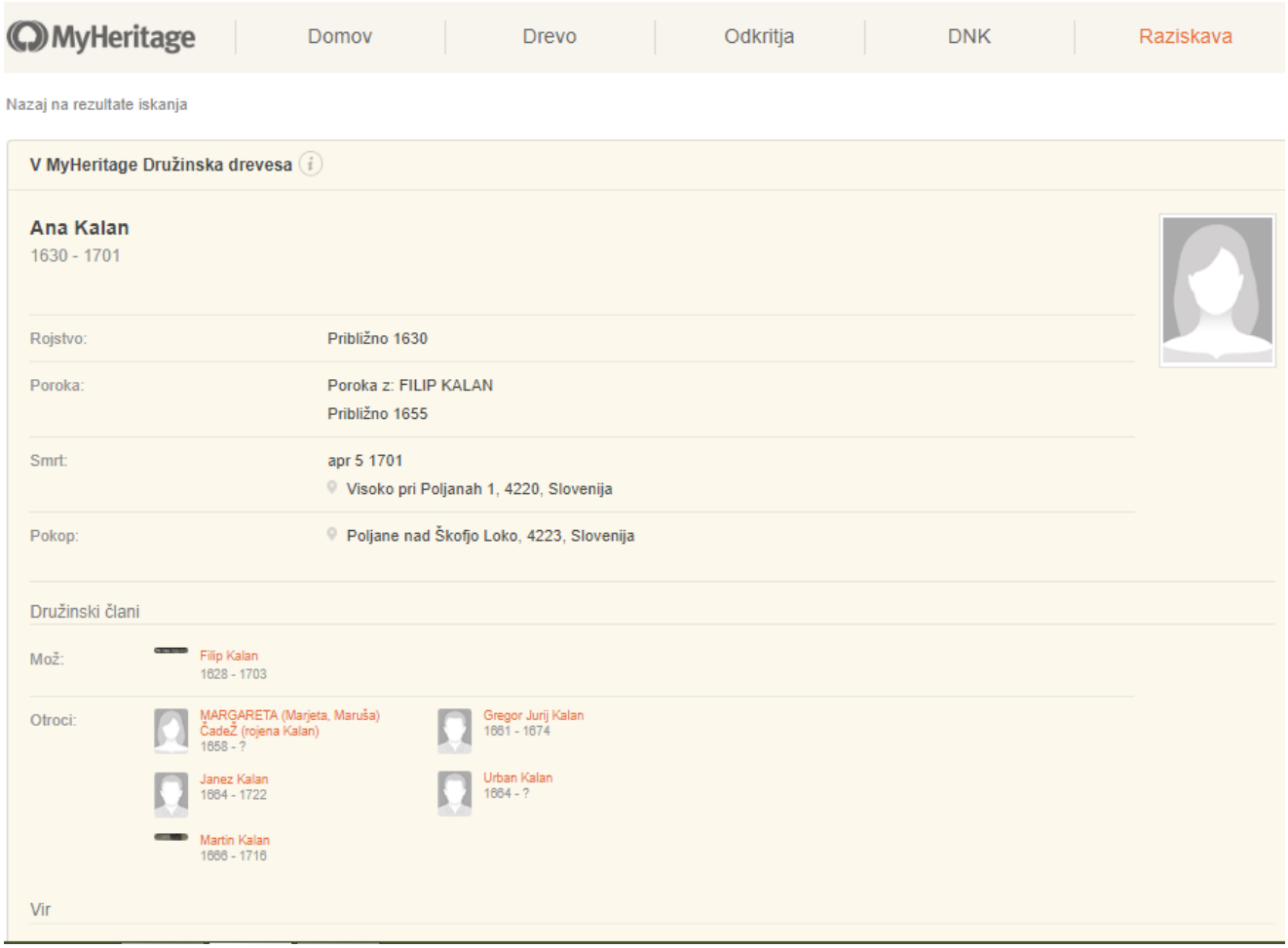

Slika 27: Zaslonski posnetek rezultatov iskanja

5. RAZPRAVA

V raziskovalni nalogi smo ugotavljale, ali gre pri Kallanovi Barbari iz Visoške kronike, ki velja za prvi slovenski zgodovinski roman, in čigar 100-letnico izida obeležujemo prav letos, za resnično osebo.

Ugotovile smo, da je bila Barbara Kallan iz Visoške kronike v resnici (ob zgodovinskih dejstvih) Ana Šubic Kallan, ki je bila poročena s Filipom Kallanom, ki v romanu predstavlja Polikarpa. Med raziskovanjem smo se morale vedno znova opominjati, da je Tavčar v svojem romanu sam izbiral lastnosti nastopajočih oseb, ki pa se po značaju precej razlikujejo od značaja resničnih oseb, saj smo resnično življenje povezovale z Visoško kroniko.

Ko pa smo pregledovale ankete, nas je zelo razveselilo to, da vsi učenci osmih razredov vedo, kje se je dogajala Visoška kronika, večina pa tudi pozna njeno vsebino, saj smo knjigo imeli tudi za domače branje.

Hipotezo *Barbara je bila rojena v dokaj premožni družini*. lahko **potrdimo** Bila je županova hči. To smo ugotovili s pregledovanjem virov v Arhivu RS Slovenije.

Ana in Filip sta se poročila brez težav, je druga hipoteza, ki je **ovržena**. Imeli so veliko težav pred poroko, saj Jakob Šubic ni pustil hčeri Ani, da se poroči s sinom "takega" očeta. O tem priča zapisnik sojenja glede ugrabitve Ane Šubic.

Pri tretji hipotezi *Imena v resničnem življenju niso enaka imenom v knjigi.* hipoteza je **potrjena,** kar nam je razumljivo, saj je Ivan Tavčar – avtor Visoške kronike na tak način vsaj malo nakazal, da gre za literaturo, torej fikcijo, s tem je tudi zakril nepoznavanje celotne zgodovine Kallanovega rodu.

Ob 100-letnici nastanka/izida Visoške kronike je zanimanje za resnične podatke veliko. Žal je tudi zadnja hipoteza **ovržena,** saj zanimanja za resnične podatke ni. O tem je spregovoril tudi naš intervjuvanec.

Da smo lahko toliko raziskale, pa smo se morale odpraviti tudi na teren. Obiskale smo Bukovico, kjer se je rod Kallanovih začel, Hotavlje, kjer je do poroke živela Ana Kallan, v Hotovlji smo si ogledali hišo, pri kateri sta se dobila Ana in Filip, obiskale smo tudi dvorec Visoko, škofjeloški in pa ljubljanski arhiv. Na terenu je bilo zelo zanimivo, saj smo ob razlagi Lojzeta Demšarja izvedele še veliko novega. Prav tako sta nas navdušila tudi oba arhiva, saj smo bile prvič v arhivih. Listine z Visokega, Bukovice in Hotavelj smo pregledovali v Arhivu republike Slovenije v čitalnici. V škofjeloškem arhivu pa smo imele to možnost, da nam je tamkajšnja uslužbenka lahko pokazala tudi skladišče vseh listin. Ker smo imeli priložnost, smo si ogledali tudi listine iz naše občine, torej iz Žirov.

Mislimo, da smo se iz te raziskovalne naloge naučile veliko novega.

6. ZAKLJUČEK/SKLEPI

Raziskava, ki smo jo opravile v letu, ko izid Visoške kronike obeležuje častitljiv jubilej – 100-letnico izida, nam je odprla pogled v čas zgodovinskega romana. Ne toliko, kaj se je v resnici dogajalo, pač pa se nam zdi pomembno izpostaviti dve dejstvi, in sicer to, da se v času, ko obeležujemo Cankarjevo, Vodnikovo leto in obletnice marsikaterih drugih dogodkov, nikomur od literarnih zgodovinarjev ne zdi smiselno »razkrinkati« podobe, ki nam jo je (zmotno) ustvaril Ivan Tavčar. In to, zadnje dejstvo, da so podatki precej drugačni v romanu, kot so se izkazali ob raziskavi, čeprav se v šoli učimo in – glede na to, da je dvorec Visoko nam blizu in povsem realne – zgodovinske romane jemljemo preveč kot resnične. Verjetno nam bo ta izkušnja pomagala, da bomo podatke ob branju drugih zgodovinskih romanov precej bolj previdno brali. Kakor koli – želimo in upamo, da smo tudi učenke iz Žirov – na svoj način obeležile okrogli jubilej dela poljanskega pisatelja, ki nam je s kmečko tematiko naših hribov in vasi res blizu. Odprtih vprašanj za raziskavo pa ostaja precej; na to je nakazal tudi naš sogovornik Janez Kallan, ki svojemu raziskovanju še vedno ni dal pike na i, kljub temu da to (polni čas) počne že vrsto let.
Smo pa z metodologijo, ki smo se je poslužile, ugotovile, kako bomo v prihodnosti lahko raziskovale tudi naša družinska drevesa.

7. VIRI IN LITERATURA

Blaznik, P. Položaj Visočanov v loškem gospostvu. *Loški razgledi*, 1966, let. 13, str. 141–143.

Borštnik, M. Opombe. V: Ivan Tavčar, *Zbrano delo*, šesta knjiga, uredila in z opombami opremila Marja Boršnik. Ljubljana: DZS 1956, str. 381–423.

Demšar, A. Začetek rodbine Kalan na Visokem: Filip in Ana Kalan. *Vaščan*, 2017 str. 28-31.

Hafner, P. Začetek in konec visoških Kalanov. *Loški razgledi*, 1969, let. 16, str. 112–127.

Hawlina, P. Rodoslovni priročnik. *Drevesa*, 2004, letn. 11, št. 1, str. 3–8.

Kalan, J. *Predniki in potomci Visoških Kalanov*. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, SI_ZAL_ŠKL/0291, Zbirni fond, t.e. 22, Predniki in potomci Visoških Kalanov, 2018.

Kalan, J. *Pisno sporočilo, intervju*. Žiri-Trbovlje, 2019.

Slovar slovenskega knjižnega jezika: prva knjiga: A-H. Ljubljana: državna založba Slovenije, 1970, str. 730.

Tavčar, I. *Visoška kronika*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1956.

https://dijaski.net/gradivo/slo_dob_tavcar_ivan_visoska_kronika_34__obnova_osebe_analiza , pridobljeno 26. novembra 2019

https://www.literarnica.si/2012/10/roman.html, pridobljeno, 12. decembra 2018

https://sl.wikipedia.org/wiki/Viso%C5%A1ka_kronika, pridobljeno 4. januarja 2019

https://sl.wikipedia.org/wiki/Zgodovinski_roman, pridobljeno 12. december 2018

http://lit.ijs.si/visoska.html, pridobljeno, 16. januarja 2019

http://mhheritage.si, pridobljeno 4. marca 2019.

8. PRILOGE

8.1.Priloga 1 – Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,
za raziskovalno nalogo ugotavljamo, kakšna je bila Barbara Kallan iz Visoške kronike, ki jo je napisal Ivan Tavčar. Vprašanja se navezujejo na Barbaro. Prosimo, če na spodnja vprašanja odgovorite tako, da obkrožite en odgovor oz. s svojimi besedami odgovorite na vprašanje. Anketa je povsem anonimna. Za sodelovanje se vam že vnaprej najlepše zahvaljujemo.

Neja, Larisa, Tjaša

SPOL _____

1. Zgodba o Visokem - Visoška kronika se dogaja v … Obkroži.
a) 20. stoletju b) 15. stoletju c) 17. stoletju

2. Kje je dogajalni prostor? Obkroži.
a) Visoko, Škofja Loka b) Visoko, Maribor c) Visoko, Koper

3.Kakšen je bil odnos moških do žensk v tistem času?
a) spoštljiv b) gospodovalen c) usmiljen d) nesramen

4. Naštej člane družine Kallan?
_____, _____, _____, _____

5. Kakšno vlogo ima v družini Barbara Kalan? ObkrožI.
a) mama b) sestra c) hči č) snaha d) služkinja

6. Izidor Kallan je zapisal, da je bila Barbara najboljša gospodinja in je znala varčevati.
a) DRŽI b) NE DRŽI

7. Mož je Barbaro spoštoval, saj je ni nikoli udaril ali grobo ravnal z njo.
a) DRŽI b) NE DRŽI

8. Barbara je moža spoštovala, saj mu je bila ponižna.
a) DRŽI b) NE DRŽI

9. Ali meniš, da je bila Barbara Kallan resnična oseba?
a) NE VEM b) DA c) NE

10. Ali znaš svoj odgovor utemeljiti?
_____
_____

11. Po rodu je bila
a) Slovenka b) Madžarka c) Nemka

12. Kako je Barbara ravnala s svojimi otroki?
a) zaščitniško b) mučila jih je c) tolažila in bodrila jih je č) niso jo zanimali

13. »Kos odsekanega mojega prsta je Barbara skrivoma in tajno zakopala na pokopališču pri cerkvi sv. Martina v Poljanah. » Kaj razbereš iz prebrane povedi o Barbari? Napiši.

_____

_____

14. Ivan Tavčar je v delu Visoška kronika ženske prikazal veliko bolj pozitivne kot moške.
a) NE DRŽI b) DRŽI

15. Svoj odgovor utemelji.

_____

_____

16. Visoška kronika je zgodovinski roman. Kje (v katerih virih) bi po tvojem lahko izvedeli za podatke o resničnih osebah?

_____

17. Ali rod Kallanov še živi? DA NE

Zakaj tako sklepaš?

_____

18. Meniš, da sta sinova Izidor in Jurij po značaju bolj podobna:
a) Barbari.
b) Polikarpu.

18. Ali meniš, da bi bilo smiselno glede na tematiko medpredmetno povezati slovenščino in zgodovino, da bi snov bolje usvojili?
DA NE